647. 1-4

MODESTUS

s.

Primum Muſei ſpecimen.

Digitized by Google

Digitized by Google

I. N. I. C.

MUSEUM,

Ad Amicum.

POſtulas à me iam diu, vel flagitas potius, vt ſummam eius ſermonis, cuius te inter communes amicos ordiendi principem fuiſſe memini, de *Muſeo Alexandrino*, accuratius paulo atque vberius literis velim explicare. Equidem nulla me ab hoc incepto deſidia hactenus retardauit. quid enim eſt, quod malim, quàm homini amicis ſuis tam amico per omnia obſequi? Sed eruditionem tuam, & ingenium omni reconditæ ſapientiæ elegantia perpolitum cogitanti, in mentem venit genus ſcripturæ, quod antiquitatis quandam ſpeciem referret, Vrbem deſcriberet, Muſeum ſuis partibus dimetiretur, viros colligeret; eorum ingenia, ſtudia, inſtitutas de variis rebus diſputationes, conſilia, opera, non alia, quàm quæ priſcis temporibus con-

Digitized by Google

uenire videretur, imagine conſignaret. Iam contexendi per volumina in iuſtam magnitudinem operis artes animo conceperam, cum noſtræ reſpectus ætatis, cuius vtilitati & diſciplinæ vnice talis exempli obtentu conſulendum vterque ſtatueramus, reuocare me ab inito itinere ac interpellare cœpit. Quàm erant enim multa & præclara, quæ veterum ritu moribuſque informata, ne attingere quidem noſtra & noſtros viderentur? Quid? quod de ſapientiæ ac prudentiæ officiis præcipere volenti, quem locum Tullius vix leuiter perſtrinxit, ab inſolentia certe ſæculi temperandum eſt. In republica etiam & omni vitæ conſuetudine, tanta ſæpe commutatio rerum facta eſt, vt ad ſpeciem atque vſurpationem vetuſtatis non niſi obſcure conſtitui & adumbrari, nedum exprimi, poſſint. Neque vero defraudanda erat noſtra ætas ſua laude: cuius incurioſos ſane dixeris, qui Alexandrinum Muſeum anteferre non vereantur illi Muſarum delubro, quod in Galliæ vrbe principe *Puteani Fratres*, comparanda cum omnium ſæculorum ætatibus nomina, cunctis in-
genii

genii ac doctrinæ virtutumque monumentis ad opinionem orbis terrarum gentiumque conſecrarunt. Quid de ſingularis exempli Regina dicam, quæ non ſuo magis nomine quàm tali inſtituto ſemper celebrabitur? Hæc illuſtrium omnis & ſui æui animarum, non ad memoriam magis in Bibliotheca, quàm ad colloquia & vſum domeſticum in Regia concilium coëgit: hæc, tanquam Minerua aliqua, non ex fabulis ſed ex meritis commemoranda, quicquid eſt in literis interioribus ac reconditis præclari, quicquid in moribus hominum & ingenio abditi ac retruſi, explorare iudicio, videre animo, auctoritate moderari, inter occupata tempora ſua, cum eſſet muneris & negotii regii diligentiſſima, otii ſui negotiolum habuit. In hæc exempla ſæpe oculos adiiciam, & in aula Regia, aut Puteanorum in ſacrario me conſtitutum, ibi auguſtos maximæ Principis ſermones venerari, hic ſimulacrum præſidis ſapientiæ loco ſancto dedicatum ſuſpicere putabo. Neque minus hoc tamen Muſeum, quod molior, collectis aliunde imaginibus ornare fas erit.

Digitized by Google

Igitur, quo id conſtitui velim, locum à me fruſtra requires. Faciam enim, quod architecti ſolent, vt expreſſa forma, quale ſit futurum ædificium, animaduerti poſſit, ſi quis velit loco, qui maxime idoneus videbitur, imitari. Pleraque autem ex vero hauſta, & ad rei geſtæ fidem exacta, quæ hic afferentur, haud ægre deprehendent, qui in huius generis rebus, vulgo quidem ignoratis neglectiſque, non ſunt peregrini & hoſpites. Cetera eo forte in numero, eoque in loco habenda iudicabis, vt egregiorum virorum perſonas, vel cogitata vel diſputata non decedere videantur. Interea tua me humanitas in ſpem prope certiſſimam impellit, fore, vt ſcribendi vices, in amplioris propoſito operis ſuſcipere, & in idem curriculum deſcendere ne graueris. Hoc autem in libro, quæ Modeſtus loco natus honeſto, & magna virtutis indole præditus adoleſcens, in Muſeo viderit audiueritque, exponentur.

Peruenerat is ad eam ætatem, quæ perceptis diſciplinis iiſque artibus, quibus inſtrui mature ac erudiri ad rempublicam acceſſuri debent, intelligendis obſer-

obſervandiſque, ſi cura & ratio adhibeatur, magnis & hominibus & negotiis ſufficere exiſtimatur. Cumque incredibili adeundi Muſei cupiditate teneretur, hac inter cetera lege dicta acceptaque domo eſt profectus, vti, quid in illo doctrinarum omniſque elegantiæ templo rerum geri, diſceptari, agitari cognouiſſet, id omne accurate literis traditum perſcriptumque conſeruaret ac referret. Satis animaduertebat Modeſtus, hoc præcepto, & fructum ſuæ peregrinationis, & ſpem ac rudimentum futuri temporis contineri. Quapropter eos inſtituebat commentarios, eas ſubinde ad neceſſarios amicoſque miſſitabat literas, vnde & animus, qui poſtea in gerenda republica magis apparuit, noſceretur; & nos cupiditate prodendi ad poſteros tam egregii exempli non iniuria incitaremur. Quo primum ingreſſus eſt Muſeum die Modeſtus, virorum principum quidam, paginas formis literarum æneis expreſſas protulit, ſibique ab amico cum literis redditas oſtendens, ita ex Myſtagogo ſciſcitari cœpit: Scio vos iam vidiſſe quod affertur. Miſit enim circum

collegia Sapientum exemplum ſui conſilii amicus ille noſter, *vir ſane elegans* & officioſus, qui hiſtoriæ ſcribendæ & æternis Thuani operibus continuandæ impetum cepit. Quid ingenio & facundia poſſit, præfatio iſta, quam ſibi adhibendam duxit, declarabit, opinor. Sed quis tantæ rei manum rite admoueret, niſi explorata ante eorum ſententia, quos terrarum orbis, ſcientiæ omnis literarumque & humanitatis antiſtites pariter ac interpretes colit? Veſtro reſponſo, non aliter ac oraculi ſorte commonitus, retinere an abiicere debeat animum ſcribendi, non cunctanter decernet. Ad ea, quem ætate, conſilio, ſuavitate venerabilem, ceteri vt Myſtagogum, eximia caritate diligebant, circumlatis inter confeſſores oculis, Tu vero, inquit, perbenigne, vt ſoles, comiterque alienum exquirere iudicium inſtituis, qui ſic abundes proprio, vt non alius nobis potius in hac diſputatione dux & auctor optandus ſit. Tibi Mæcenatis vocabulum non amor magis & ſtudium in eruditos, quàm exquiſitæ quædam nec vulgares literæ conciliarunt. Igitur amicus ille Tuus

ſtatim

Digitized by Google

ſtatim ex te diſcere rem totam abſque circuitione & anfractu poterat, quam tu nobis pronuntiandam committis, qui nihil tibi negare vnquam voluimus. Thuanum equidem, hominem in ſumma ingenii magnitudine, temperatum modeſtia, humanitate, diſciplina, fortuna reipublicæ ad artes & conſilia condendis annalibus digna excitauit. Multis erat opus amicitiis, ſubſidiis, inſtrumentis ad hiſtoriam non vnius gentis, ſed totius orbis. quæ illi omnia promta & expoſita reddebat egregia & peregrinationibus aucta fama, quæ de ſingulari & demerendis hominibus facta virtute eius longe lateque percrebuerat. Quem poterimus reperire, ſi quæramus, tanto nomini hactenus conferendum? niſi ex propinquis, Puteanos, aut eiuſdem cum Thuano ſanguinis nominiſque participem, qui Thuanæ gentis decus hodie ſuſtentat, non diſpari ſucceſſu vſuros fuiſſe ſtatuamus, ſi ad hoc conſilium componendi ſua tempora, animum voluiſſent applicare. Sed illos quidem non magis inſtituta vitæ ratio, ad alias curas reuocauit, quam auerſus à poſteritatis reuerentia

Digitized by Google

tia ſæculi mos deterruit. Quamquam qui pluribus inſtruere ſcriptorem rerum quiuerit, nominare liceat neminem. Defendendam ſibi potius alter Puteanorum Thuani memoriam & hiſtoriam ſumſit: profuturo ſæculis opere, ſi in manus hominum peruenerit. Feruntur hodie nonnulli impetu potius quàm conſilio ad arduum ſui temporis res dicendi munus: quorum appelli ad latentes ac improuiſos ſcopulos nauem & haud raro affligi videmus. Quid Tholoſano illi Præſidi, in anguſtiore ſcripturæ modo euenerit; Bignonius aliquis, cuius iudicium qui non reuereatur, nihil cum Muſis commune & Gratiis habere putetur, pronuntiauerit. Et ſunt tamen in illis voluminibus quæ imperitis, vt imagines virtutum ſimiles, ſtili quadam opinione; cæteris autem nonnulla rerum cognitione, vltro blandiantur. Nam illos ne verbo quidem attingendos exiſtimo, qui neſcio quas rerum euentorumque fabulas, nullis adiuti adminiculis, nulla diſciplina eruditi, vulgo pro hiſtoriis venditant. Præclare Thucydides, nata veluti ad populare ſpectaculum & paulo poſt

in

ſu nullo futura opera, à conſecrata
:nnibus monumentis annalium me-
ria, plurimum diſcrepare, oſtendit.
n crediderim, amicum illum tuum
am rumoris ex quouis angulo aucu-
:i: ita natus eſt, vt placere non niſi pe-
is, ſequi non niſi optimos debeat. Per-
adeas ipſi, opinor, vt conſilio ſuo mora
qua interpoſita, poſt vnum & alterum
ınum relegat has paginas, & tanqnam
o alio ſcriptas, vbi deflagrauerit natura-
is eorum, quæ cogitauerat, amor, non
ulgari trutina, ſed aurificis ſtatera exa-
ninet. Si bene coniectura de ingenio
eius auguror, non alieno arbitrio ſed
ſuo, vel deliberare amplius, vel commu-
tare rationem illam totam cupiet. Ma-
gnum eſt, quod ſibi propoſuit exem-
plum: & placere quidam ſeorſum ſpe-
ctati poterant, qui comparati vileſcunt.
Tot iam elapſis annis, prodito tam illu-
ri ad præcipuam ingenii laudem con-
equendam ſpecimine, nemo repertus
eſt, qui vel in Gallia Thuanum, vel in Ger-
mania Sleidanum æquare contenderet.
In huius rei cauſſas inquirentem reue-
entia tanti nominis ſubeat, tum ipſa a-
gita-

gitatio mentis de præſidiis variarum rerum artiumque commoneat, neceſſe eſt. Orationis certe genus ab omni fucata ſpecie & moleſte ſcribendi conſuetudine quàm longiſſime remouendum erit. Valde probari ſibi Myſtagogi ſermonem oſtendebat, qui amici cauſſâ eam quæſtionem attulerat. niſi quod de vltimis verbis & ſtilo Hiſtorici ſibi non ſatis liquere teſtabatur, cum hiſtoriam quomodocunque ſcriptam & delectare & prodeſſe, hactenus credidiſſet. Recte tu quidem, inquit Myſtagogus; ſed nihil pro amico ſentis. Iuuamur etiam illo genere ſcripturæ, quod temporibus à politiori literarum humanitate prorſus alienis, homines nec reipublicæ ſatis periti, & barbarie domeſtica infuſcati, poſteris tranſmiſerunt. Eruimus vndecunque fragmenta memoriarum veterum, & in theſauris reponimus. Quotiens autem iſta, non niſi hariolantibus negotiorum & æui indolem, ſæpe ne his quidem, quem volebant, vſum præſtant? Nec diuerſa multum eſt ratio eorum, qui eloqui, quod intelligunt, nequeunt. Ab hoc genere enimuero longe abeſſe ani-

ci tui

tui conſilia, ſatis exempli, ad quod a-
ari vult, nobilitas demonſtrat. Et in
nta literarum ac temporum luce,
ando imitari quidem eximia, non ta-
en intelligere deſiimus, ſatius fuerit ſi-
re, quàm prodita melioris doctrinæ
auſſa, inauſpicato mori, qui vel nos, vel
ninores noſtros manet, viam emunire.
At enim iam pridem ab antiquorum in
cribenda hiſtoria conſuetudine, & elo-
quentia, nec imperitiâ tantum, ſed con-
ſilio & ratione diſceſſum eſt. Ita non-
nunquam opus fuit, vt ſeruiretur reipu-
blicæ, quæ aliena facie nunquam ſpecta-
ri debet. An vir prudens & grauis religio-
ne verborum, diſceptationes ſæculi, iura
ciuitatis, momenta rationum, notas cu-
iuſque rei & formulas noſtris moribus
conſentaneas, non aliter, quàm apud
Quiritium aures, quæſita antiquitatis
imagine, differeret, foriſque hoc pretio
placere cuperet, vt domi parum intelli-
geretur? Reſpublica certe, cuius diſci-
plina ex annalibus potiſſimum cogno-
ſcenda eſt, omnibus veteris Latii deliciis
moris patrii natiuam ac domeſticam
conſuetudinem non permutaret. In quo
gene-

Digitized by Google

genere admirabile eſt Thuani, quod reperit, temperamentum. Induciarum quoque Belgicarum ſcriptor, Romanæ eloquentiæ amantiſſimus, decore rationibus ſuæ ætatis morem geſſit. Quam digna laude hæc prudentia, tam inepta eſt defenſio, quæ ſpecioſæ rei obtentu quæritur ignorantiæ & negligentiæ eorum, qui ab elegantia omni, cum nulla cogat ratio, diſcedere non verentur. Sed de perſpicua & dilucida, non humili tamen abiectaque oratione volebam agere, eiuſque ſtudium ad hiſtorias ſcribendas vnice amico tuo commendare. Quo in loco, prætermiſſis, quæ dici poterant, reliquis, rem veram ſed paucis perſpectam afferre, & ad aurem illũ admonere cupiam: Qui ad ciuile & probabile idemque elegans & apertum eloquendi genus animum intendunt, illis negotia quoque cogitantibus obiiciunt ſe explanatius & expeditius; neque per inuolucra ac integumenta, ſed vt in luce & oculis poſita, libentius natiua ſpecie dant ſe in conſpectum. Quo nihil poteſt hiſtoriarum conditori optatius euenire Hæc oratio pleriſque, qui aderant, probata,

bata, nudi & venuſti ſtili quendam amatorem longius prouexit, vt admirari ſe tum alias, tum in hoc genere excellens Hieronymi Bignonii ingenium diceret. Ei Hugo Grotius annalium & hiſtoriarum libros ante exilium in patria ſcriptos cum legendos obtuliſſet, laudata viri ad præclara omnia geniti induſtriâ, planius & perſpicuum magis dicendi genus optarenon dubitauerat. Valuit eo tanti auctoris ratio, vt reſcribere is ſuum opus inſtitueret, amiciſque ſpecimen monſtraret: in quo tamen propoſito, ſiue ſuperioris temporis conſuetudine, & ingenii quadam ad grauitatem propenſione aduerſante, ſiue aliis cauſſis dehortantibus, non perſtitit. Et ingeniis quidem, inuita Minerua parum audentibus prudentiſſimus quiſque facile faueat, aut ſuffragetur etiam. Illos nulla tueri videatur ratio, qui lenioribus apti aut ſueti, ſublimiora cum obſcuritate quadam, &, ſi diis placet, Taciti ſingularem illam maieſtatem, vltro affectare inſtituunt. Quod ne Lipſio quidem ſucceſſurum fuiſſe, ſi vel maturus æui inceptaſſet Taciti ſupplementum, quod in adoleſcen-

tia ſe perfeciſſe glorioſius iactitat, viri ſummi crediderunt. Vnus eſt, qui in Siluæ Ducis obſidione, & eius anni hiſtoria, Taciti profundum os, multa doctrina curaque ſine ineptiis non infeliciter æmulatus eſt. Non defuerunt tamen, qui maluiſſent eum ſuo quàm alieno ſtilo vti. Male autem & hiſtoriæ & ſuo nomini conſuluit, qui poſtremam Bredæ obſidionem tali imitatione quid aliud quàm fœdauit? Ancipitis plenum negotii certamen, comparari antiquis velle. Niſi quod vnus omnium forte ſui exempli partes ſingulas optime expreſſiſſe videtur, qui Curtii & Liuii damna, magna vi ingenii & eloquentiæ ſarcire contendit. Id loco & tempore & ratione factum, cum aliorum ſcriptura & hiſtoria, hactenus nil commune habet. Hic eſt, ſi quiſquam, qui & Tacito ſupplendo integrandoque par exiſtimari potuit. cuius imitatores, quicunque erunt, valde verendum eſt, ne multa auctori ſuo relinquant, quæ aſſequi fas non ſit. Venerat in hunc Muſei cœtum conciliumque vir multæ dignationis & in adminiſtranda pace belloque republica auctoritatis: qui,

qui, pulcre & in tempore ſe huc proceſſiſſe, neque vnquam hactenus niſi ſuauiter inter viros tam eximios otium ſuum conſumpſiſſe, profeſſus, Thuanum, cuius hiſtoria ſermoni principium dederat, prorſus ex merito, nec vulgari laudatione ornare, & ex magna amplitudine rerum, ea quæ propius hanc diſputationem attingerent, elogia cœpit decerpere: donec eo ingreſſus eſt, vt ex ipſis Reipublicæ rationibus doceret, quantæ molis eſſet æterni iſtius operis exemplum ſibi ſequendum deligere. An enim alius, inquiebat, rerum hoc ſæculo toto orbe geſtarum hiſtoriam non temere aggredietur, quàm quì omnium nationum gentiumque vtilitates & pericula, ſpes metusue, propoſita, conſilia, in aperto poſita, aut in penetralibus abdita, habitum animorum ad alios & aduerſus alios, interiores denique reipublicæ tractandæ rationes, pervidere animo ſingillatim, & in vnum quaſi contextum iudicio colligere ac ordinare didicerit? Rarum decus: ad quod non ingenio tantum & literis aſpirare, ſed maioribus & publicis auſpiciis, quinetiam opibus in-

ſuper & inſtrumento apparatiſſimo contendere fas eſt. Reperiuntur valde quàm pauci, vnius populi ac ciuitatis diſciplinam probe edocti. nam nugas hominum meras, qui ſe vulgo Politicos vocant, parum curamus. Quid de illa quaſi humani generis republica, cui vix immenſi magnitudo animi par eſt, ſperari poteſt? Neque eſt, quod iniuriam me facere & conuitium ſæculo dicas, ſi magna illa & decora ingenia vel naſci perraro, vel nunquam ad hos vſus adhiberi exiſtimauerim. Aliis enim in republica negotiis diſtrahuntur ac pæne obruuntur tam præſtantes naturæ: ad quæ etiam ſæpius quadam inductione animi feruntur, quàm ad eas curas, vnde priuatim nihil emolumenti, publice potior apud poſteros gloria expectari poteſt. Video Principum ſtudio & liberalitate apparari modo ampliſſimum aulæ & pompæ inſtrumentum, modo Bibliothecas ordinari multo ſumtu cultuque: ſed de conficiendo omnium negotiorum viuo quaſi & ſpirante illo ſubſidio, nullam animaduerto publice cogitationem ſuſcipi. Reperias etiam, qui rem plus quàm pri-

priuatæ opis, vltro aſpernandi auctores ſunt: commentarios rerum vndique collectos ſufficere tali inſtituto cauſſati. Quaſi nihil intereſſet inter coniectos in cumulum rerum variarum theſauros, & diligentiam ac iudicium diſpenſantis atque diſponentis. Dictis ad hunc modum ſententiis, qui amici cauſa agitari in Muſeo eam quæſtionem voluerat, gratias agere cœpit, probeque ſibi ſatisfactum teſtatus, reſcribam, inquit, amico meo congruentes iis, quæ ex vobis audiui, literas: atque vt de orationis genere, quod Thuanæi inſtituti imitatorem non dedecere videatur, etiam atque etiam cogitet, monebo. Interrogabo deinde, quibus velit præſidiis tantam rem aggredi? An Germanicorum Principum in aulis, tabularia, viros, conſilia ad iuuandum hoc propoſitum traduci confidat poſſe? Et quamuis Hiſpanorum fere artes à Gallis, Gallorum ab Hiſpanis ſedulo obſeruentur ac euulgentur, requiram tamen, vnde cetera, quæ ad fidem hiſtoriæ non leue momentum faciunt, vtrosque apud populos prouiſa ac præparata habeat? Proponam ei exemplum eius,

qui duos è maximis quos vlla vnquam aula tulit, Regiarum curarum adiutores & tractandæ reipublicæ principes, ita deſcripſit, vt interiora negotiorum operumque ſæpe ſollerter perſpiceret, in nonnullis egregie falleretur: &, quanto facilius ſit eius generis diſſertationibus operam dare, quàm hiſtoricæ grauitatis menſuram implere, oſtendam. Britannorum res hoc ſæculo, ex quibus monumentis aut commentariis idoneis poterunt repeti? ad quas pernoſcendas neſcio an opus ſit peregrinatione ſingulari, & negotio minime otioſo. Italica quidem Venetiis & Romæ optimè condiſci arbitreris: ſi Oſſati alicuius reuiuiſceret induſtria. Vix tamen abſentibus & procul poſitis æqua ſatis iſta diſciplina eſt. Quàm multa non niſi in Septentrionem penetrantibus patere, iam pridem Languetus obſeruauit? Apud Belgas minus celari arcana creduntur, ſi non deſit, qui propius expiſcetur. Polonorum per concilia & comitia ſpargi negotia, atque adeo enoteſcere facilius ſolent. Moſchorum domeſtica rarius in literas eunt: quæ publice parant, vel inſtinctu, vel conſilio alieno commouentur. Tartarorum infames turmæ ad licentium nutum circumferuntur, foriſque

tiſque potius quàm domi cognoſcuntur.
Turcarum res geſtas, & molitiones, Lega-
torum fere, Cæſareorum præſertim, Galli-
corum & Venetorum, relatu homanior or-
bis accipit. Iam, qui velit Eccleſiæ res in-
texere, vt ratio operis poſtulat, quàm ſuda-
bit ille in dignoſcendis Græcæ Eccleſiæ re-
liquiis, & vbi per Æthiopas, ac alibi, Chri-
ſtiana religio variam formam famamque
nanciſcitur? Indica & Americana, itinerum
& nauigationum deſcriptionibus, vix puro
liquidoque flumine in vulgus emanare ſoli-
tis, debentur. Hæc atque talia non diiudica-
re minor ac diſcernere, quàm conquirere
vndique & conducere, labor fuerit. Peireſ-
kio quodam opus erat: qui nulli operæ, nul-
li parcens impenſæ, moleſtiis inſuper virtute
ſuperatis omnibus, eximiis doctorum viro-
rum iuuandis ſubleuandiſque natus operi-
bus, ex nationibus, gentibus, aulis, muſeis,
commentariis, cubiculis, penetralibus, qui-
bus quiſque indigeret ſubſidia eruebat feli-
citer, ac perliberaliter ſuppeditabat. Nihil
fruſtra è Gallia, Italia, Africa, Oriente toto
ſperaſſes, nihil de illuſtrium virorum & fa-
miliarum notitia, nihil de publica actorum
ſcriptura, & formulis, nihil diplomatum, &

 mo-

monumentorum ad memoriam inſignium deſideraſſet, cui tanti Mæcenatis ope niti contigiſſet. Sed in eius qui ſuccedere locum velit poſſitue, quæ feret ætas, quæ producet regio? Extulit Gallia Peireskium, ſed luxit lugebitque ſemper quantum eſt in terrarum orbe liberalium & præſtantium ingeniorum. Proponam ei vetus Polybii exemplum, quo nemo ſtudioſius illam curam & cogitationem ſuſcepit, de partibus hiſtoriæ in rerum ſummam & vnius corporis ſpeciem colligendis: & quanto maius Polybiano inſtituto negotium contrahatur ei, qui Thuanum velit æmulari, in expedito vt ſit, efficiam. In primis veſtri auctoritas conſilii, vel erudiet magniſque conatis præparabit virum, vel de omittendo tali labore commonefaciet. Incidit inter hos ſermones mentio Italici Scriptoris, qui auſpiciis Gallicis temporis exigui nouiſſima delecta hiſtoria, ſic moris ciuilis habitum expreſſiſſe, ſic ſæculi genium propitiaſſe viſus eſt, vt reliquos, qui nuper aliquid huius generis aggreſſi ſunt, ſine controuerſia vincere vulgo iudicaretur. Sicut autem nouitatis quadam illecebra prudentiæ rationibus prætexta plurimum animos ce-

pit:

pit: ita grauioribus Thuani & accuratis, ſine choragio gloriæ, conſiliis qui æquaret, nedum præferret, haud eſt in illo cœtu repertus. Alterum enimuero Italum, qui Latine bella Germanica nouiſſima prodere memoriæ ſibi viſus eſt, nec ſtudiis artibusque, nec facultate hiſtorici præditum cenſebant, nomenque eius in hac diſputatione leui auditu tranſmittebant.

Gratulari ſibi potuit Modeſtus de tam exquiſita grauiſſimorum virorum diſciplina, vnde accenſum in animo ſuo verſandæ incomparabilis hiſtoriæ ſtudium, & in literas referre, & explere, per gradus ætatis ac vſus rerum in omni vita, deſtinauit. Cumque tam pulcre ſe dediſſent initia, magnam ſibi adhibendam contentionem videbat, vt Muſeum non aſſidue modo, ſed reuerenter etiam & ſtudioſe frequentaret. Hærebant in animo vultus illi venerandi, quorum relictæ oculis veluti imagines circumlatæ, memoriam dulciſſimorum ſermonum renouabant. Ægre, quicquid intercedebat temporis, patiebatur morari ſua deſideria & Muſei delicias, quas auide animo & in longum

hauſerat. Ad vnum autem præſertim tanquam patronum ſe applicabat, cui non vulgari ſuorum commendatione traditus, mutuo ſe diligi haud vana comitatis eius fiducia ſibi perſuaſerat. Hunc vt alterum parentem obſeruandum colendumque ratus, quomodo apte adiret, horamque & animum vacantem reperiret, ſummo ſtudio elaborauit: miraque orationis ſuauitate & modeſtia, cum hominis bonarum rerum ignorantiam omni ope vitantis, neque quicquam niſi cum laude coniunctum affectantis non obſcura cotidie indicia daret, domoque ſubmiſſà modo artificum opera, modo doctorum virorum conſilia, quæſtiones, libros colloquiis prætenderet, ita cepit virum, vt omni beneuolentia complectendum ſibi ac ornandum deinceps hunc clientem duceret. Igitur quodam tempore, Video, inqnit, te dignum eſſe, Modeſte, quem myſteriis Muſei initiatum, in amicitiam ſuam viri præſtantes recipiant, à qua profanum vulgus merito arcetur. Commendant nobis ſæpe vt amicos aut neceſſarios ſuos, qui per literas nobiſcum variis de rebus colloquuntur. neque quicquam nobis

bis

Digitized by Google

bis æque propoſitum eſt, atque officiorum in omne hominum genus ſedulitas. Admittimus ergo non raro in Muſeum talium latores literarum ea facilitate, cuius poſtmodo & nos & ipſos pœniteat neceſſe eſt. adeo nihil de viris aut rebus præclaris intelligunt. Mirari haud raro ſubit eorum diſciplinam, quibus vos priſcum Academiæ honorem & nomen, neſcio vnde, certe non ob iudicandi decernendique in rebus non ſatis perſpectis modeſtiam accommodare ſoletis: cum vltra primas literas non profectu ſed ſaltu delati, delibatis leuiter artis alicuius præceptis, accedente præſertim titulo inſigni, quibus excitari ad laudem ingenia ratio eſt, de omni antiquitate, ne per ſomnium quidem cognita, de ſtudiis ſapientiæ & doctoribus temere & cum faſtu pronuntiare, ac in ſe ſuiſque doctrinis inſolenter gloriari non verecundantur. In moribus quoque, quos domicilia illa gloriæ veſtræ amant, adeo ſæpe nihil eſt commodi, aut emendati, vt plerumque faſtidioſa illa elegantia viris grauibus & compoſitis vel riſum vel ſtomachum non poſſit non mouere. Quo fit, vt ex Muſeo noſtro, plurimi diſcedant

dant ignoti ignoranteſque. quid enim vel Platoni aut Ariſtoteli in diſciplinam datus diſcat, qui ſe doctum autumat, antequam, quid doctrina ſit, cognouerit? Quæ cum eo tibi communicandæ ratio ſapientiæ relinquitur, qui rerum bonarum vtiliumque nec delectu nec ſtudio ducitur? Memini ex eo genere quendam, à me interrogatum, quid in vrbe plurimis optimiſque rebus florentiſſima vnde ad nos pedem attulerat, viſendum inprimis & eximium æſtimaſſet, turrim alte eductam, & laniſtam, nominaſſe. An digni videntur tibi, Modeſte, homines tam odioſe inepti, quibuscum de Muſeo aliquis, diſſerere velit? Ecquid autem congreſſus noſtros, conſuetudinem victus, ſermones non niſi ad ſolidam veramque laudem virtutis, humanitatis, & eruditionis pertinentes magnopere requirat, qui omnem veræ vitæ rationem arrogantiâ prætervectus, ſuaque & vulgi forte opinione doctiſſimus, quid vlla ars aut doctrina liberalis ſit, vehementer ignorat? Modeſtus ita his auide, quaſi ad magnam ſitim explendam,

arre-

Digitized by Google

arreptis, quid tandem vera eruditio eſſet, familiarius inquirere cœpit. Pridem enim, inquiebat, huic cogitationi aliquid impendendum temporis iudicaui, ex quo me optimus viuendi ſapiendique auctor & magiſter, amitti vulgo & immutari vera rerum vocabula, admonuit. Qui memoriæ mandauere libellis quibuſdam tradita & in locos coniecta, hos illa diſciplina doctos, ſi non doctores, nempe appellant. At mihi ſatis perſuaſum eſt, fieri non poſſe, vt huius tam ſolidi & ſplendidi nominis decus in illam neſcio cuius ſcientiæ vmbram conferre videatur. Ipſe ſuo ſibi ingenio ſapiat, nec,quia è magiſtrorum ſcholis ita accepit, ſed quia ita ſe habere cuiusque rei conſertas naturali colligatione contextaſque rationes perſpexit,ſcire ac tenere aliquid credatur, neceſſe eſt, quem tu eruditum non iniuriâ vocare velis. Corticem aut vtres deuehunt ſecum, non qui natandi periti ſunt: neque adminicula ſapientiæ perficiunt ſapientiam ſed inchoant. Propoſitus ſit ad diſputandum locus, ex quocunque literarum ac

doctri-

doctrinarum genere. Niſi, quicquid eo pertinet vel partium ad abſoluendum, vel momenti & ordinis ad diſponendum, vel iudicii ad conſtituendum, remotis omnibus librorum ſubſidiis, ſuopte auſpicio expediat, perſequatur, impleat; qui doctus haberi vult, eum ego quouis potius quàm tali nomine cenſendum exiſtimauerim. Memoriæ quoque non illud præceptorum & formularum auctoritate inſtructum artificium, ſed inductione quadam ac ratione diſciplinæ, ſcientia comprehenſæ & ab omni opinionum lubrico ſeiunctæ, paratum ſubſidium, minime fortuitum, hic agnouerim. Seueram & antiqui moris legem, in ciuilibus ſtudiis ſequi aggreſſus, quanquam vix aliquâ prodire cœperim, multum tamen me ad firmandum iis artibus animum inſtigari ſentio, quarum ſimulacra & venditari paſſim & adamari cernimus. Verum in hoc genere, quod longe lateque patet, omnes meas ſpes Muſeo & veſtræ diſciplinæ delegaui. Plurimum hac oratione Modeſti delectatus, quem priſco more adoptauerat patronum, vir comitate & li-

teris

teris mirificus, Multis modis, inquit, laudandus es cum iſthoc animo, Modeſte, & propoſito: cuius te fructus vberes paulo poſt manent; cum & illud, quod de vera eruditione percontari inſtituiſti, nec obſcuris nec paucis ſpeciminibus illuſtrari animaduertes. Interea tibi doctoris profecto non vulgaris vſum & conſuetudinem gratulor: quæ tibi ad literas interiores viam vtique patefacere poteſt.

Reditum erat ſtata vice in Muſeum, quo Patronum ſuum Modeſtus officii cauſſa deduxerat: cum inter varios ſermones, Miltoni cuiuſdam Britanni libellus, pro ſcelere omnis memoriæ immaniſſimo ſcriptus & pridie ex Belgis allatus, animos omnium nouitate rei & atrocitate conuertit. Excuſare enim parricidium, cui nulla ætas vidit ſimile, quid excuſare? vltro vt pulcerrimum facinus, Deique immortalis nutu & optimo iure patratum prædicare, alterum & plus quàm parricidium videbatur. Igitur non tenuit ſe de amicis Salmaſii quidam, quin commoto ſimilis, mirari ſe plurimum, diceret, quid viro erudito in men-

tem

tem veniſſet, vt ſcriberet (proferebat enim literas). Miltonum ſic peſſimam cauſſam egiſſe bene, vt Salmaſius optimam male egerit. An fucati, nec ſatis Latini ſtili profluentia tantum cuiquam imponere potuit, vt bene agere negotium ſuſceptum videretur, qui de importuniſſimo ſophiſtarum genere mores impuri ſycophantæ mutuatus, iuris diuini humanique diſcrimen peruertere, & ſine vlla philoſophiæ aut antiquitatis cognitione, in omne honeſtarum literarum genus furioſe graſſari non dubitauit? Vt agnoſcas parricidam ſacrilegum, infames parricidas ſuæ diſciplinæ auctores facit, eorumque verbis vtitur. Aodis illi exemplum ad defenſionem parricidii placet: prorſus vt Iacobus Clemens monachus, cum Henricum Valeſium nefario ſcelere trucidare conſtituiſſet, perſuaſit ſibi, ſe eſſe * Aodem ſiue Ehudem, Regem vero Henricum, Eglonem Moabitam. Tum ſanctiſſimi Numinis voluntate & inſtinctu conſpiratos deteſtabile facinus aggreſſos eſſe, eo ore ementitur, quo ** Balthaſar

* *Franc. Haræus tom.* 3. *in ann.* 1589. *p.* 428.
** *Idem in ann.* 1584. *p. p.* 363.

ſar Girardus Guilielmo Naſſouio percuſſor immiſſus, nil niſi iubente Deo & impellente ſe feciſſe, gloriatus eſt. Quid mirum ergo, ſi verba Dei immortalis, venerandis prodita voluminibus, ſubinde cauillari nunquam deſinit, qui numen eius in atrociſſimi maleficii crimen & inuidiam vocare haud eſt veritus? Nam quæ in Ariſtotelem, & omnem ciuilem diſciplinam peccat, reuocatis ab orco tribunitiis furoribus, & perturbata omni vt adminiſtrandæ reipublicæ ita diſputationis ſuſcipiendæ ratione, nolo verboſius perſequi. Magnum certe deſperatæ cauſſæ argumentum apud me eſt, Miltonus defenſor. Valde probari ſibi hanc orationem, qui in concilio Muſei aderat, Theodoſius vir in ſumma republica ſingulari cum prudentiæ & induſtriæ laude ſemper verſatus, oſtendebat, & quantum in ciuilem ſocietatem mali inferret circulatorum eiuſcemodi impudentia, grauiter querebatur. His ad fallendos imperitiores, quorum maxima ſemper copia, modo ſacras literas, modo priſcos Eccleſiæ doctores, alias philoſophorum principes,

alias iureconſultos celeberrimos, ex cuius generis rerum hominumque mera inſcitia laborent interim, obtentui eſſe. Dediſſe ſpecimen Miltonum, quàm proterue illudere rerum ciuilium auctoribus conſueuiſſet, cum Ariſtotelis nomen fœdis in permiſcenda omnis reipublicæ ratione erroribus prætexuit, tyrannidis deſcriptionem præter mentem & diſciplinam eius ad fraudem ſecuritatis publicæ & res nouas conuertit; regnum Spartanum, in quo nil niſi nomen regni ineſſe diſertis verbis teſtatus erat Philoſophus, vt ſolum & verum regnum, quaſi eo auctore, venditauit; regendæ denique ciuitatis poteſtatem non niſi ſapientiſſimo ciuium concedendam, vt decretum eius ſcholæ promulgauit. Neque melius in hiſtoria rem geri, vel ex iis perſpici poſſe, quæ de lege regia, de Principatu Cæſarum Romanorum antiquo, de ſcriptoribus annalium, incertum imperitia maiore an confidentia afferantur. Sed Miltono quidem, inquit, etiamſi in tanta veri bonique ignoratione non verſaretur, malitia ſuo alienoque ingenio incitata pro ſapien-

Digitized by Google

pientia fuerit. Egregia autem doctrina famaque præditos viros, Francogalliæ ſcriptorem, & qui ſe Bruti nomine diſſimulauit (ſiue Mornæus is eſt, ſiue Hubertus Languetus) quis non miretur, cum ea in publico dudum proponere in animum induxerunt, de iure regio ſemper in ordinem redacto & redigendo, de poteſtate populi ſemper & vbique ſumma, regumque & optimatum iudice ac moderatrice, quibus, nemo eſt parricidarum & ſeditioſorum latronum, quin tanquam coloribus prauas molitiones pingere, & vltimi turpitudinem maleficii veluti honeſta præſcriptione tegere nullo negotio poſt illa potuit? Egit illos credo in transuerſum metus & ſolicitudo temporum, cærimoniis & ſacris, quæ amabant, nihil fauſti portendentium; vt regum conſtringendæ licentiæ, etiam iuſtam omnique iure debitam poteſtatem in dubium vocare inſtituerent. quo fere conſilio eximii quidam viri, vt prurientes in pugnam Chriſtianorum animos obice quodam morarentur, fas eſſe Chriſtianis bellare negauerunt. Sed hoc eſt ſcilicet, malum

malo ſanare, & priuato periculo reipublicæ vulneribus mederi. Quam vero auctoritatem, quam poſſunt habere fidem in aliis, qui in re omnium maxima, ſtare à mendacio contra verum non verentur? Fructum quidem huius conſilii, quem ſibi proponebant, nemo illorum quiſquam conſecutus eſt: irritatis, quorum iuri illudebatur, Principibus; & vulgo ad præſidium ab audacia & turbis mutuandum tam inſolentis philoſophiæ nouitatibus illecto. Eſt Britannia hodie fanaticis hominibus plena: quibus neque lex, neque imperium ac ciuilis ordo diſciplinæ in bonis; ſed diſſoluta & impudens licentia caput religionis eſt. Memini tamen, cum ſuperioribus annis bello ciuili omnia arderent, eos, qui honeſtiores videri volebant, cum modo Senatus, modo populi nomine regem oppugnandum ſumſiſſent, quoquouerſus literas nuntioſque dimiſiſſe, & cum ſuæ religionis ſociis de armorum ſuorum iure deliberaſſe. De qua conſultatione, cum eſſet Aureliam Allobrogum allata, nomine collegii Theologorum grauiſſime reſponderat vir non doctrina magis

quàm

quàm vita & moribus ſpectatus Deodatus. Aſſeruo domi cygneam vocem optimi ſenis, qua conſuetudinem illam cum regibus agendi, deſideriaque ciuium armis exequendi ſummopere abominatus, quàm multa & magna iam peccaſſent, qui illuc decurriſſent, oſtendit, & per quicquid eſt ſancti obſecrauit, ne augerent opinionem, qua pridem longe lateque laborarent, qui reformandæ religionis ſtudio noſci præ ceteris cupiunt, quaſi reges & regna ferre nullo modo poſſent. Hæc ille quidem in literas relata, cum maiori collegarum parti non probaſſet, miſſa eſt in Angliam reſponſio longiſſime diuerſa, quæ calcaria potius incitatis, quam frenos adhiberet. cuius generis aliunde etiam ſubmiſſa furentibus quantulo minus quàm irritamenta nouimus. Qua de re cum admonerentur nonnulli, perpetrato parricidio, non inuenerunt, quod admonentibus referrent, niſi vulgatum illud, non putaram. quis enim credere potuiſſet, duraturas in necem Regis ciuium iras? Verum enim inuidiam ſeditioſi dogmatis ad totum eum ordinem nolim

pertinere, cuius plures audiuerim & viderim præclaros viros præcipuo quodam dolore angi de immani ac intoleranda parricidarum Anglicorum barbarie; omneque illud, quod rebellibus fauet, inſanientis ſapientiæ genus toto pectore execrari. Cumulate mihi ſatisfecit doctiſſimus Bochartus, cui in vniuerſa cauſſa Anglicana nihil viſum eſt habere rationem, niſi quod haberet iuſtitiam: quique iura & ſanctitatem regum inuiolabilem adeo ediſſeruit accurate, vt & verenda immortalis Dei decreta, & omnis hiſtoriæ monumenta, hominumque, qui vllo æuo recte de diuinis humaniſque rebus ſenſerunt, teſtimonia multa grauitate & doctrina illuſtraret. Oraui certe, &, vt ſpero, exoraui, ne in publicum edere colloquii noſtri argumentum grauaretur. Sicut autem permagni ad Reipublicæ felicitatem momenti eſt, vt de imperio atque imperantibus recte, ac ſicut oportet, omnes ſentiant: ita tollenda eſt ex omni vita ciuili malarum artium conſuetudo & auctoritas, quibus præſidia ad beate viuendum potiſſima clam palam euerti neceſſe

neceſſe eſt. Quàm eſt enim dictu incredibile, quod totiens vel noſtra vidit ætas, imperii maieſtatem ab iis impugnari, quibus vnice proderat, ſacram atque inuiolatam haberi? Quæ turbatur vſquam reſpublica, quin vicini Principes, ſæpe & ex longinquo aliqui, partes, nec vnas aliquando, clanculum ſuſcipere velint, vt diſſidentium vel nonnullos, vel omnes ſuis habeant conſiliis obnoxios, aut injuriis opportunos? Non ſine gemitu hæc effatus Theodoſius, memoriter Myſtagogo ad aurem pronuntiabat, quid in turbis Britannicis, quo conſilio, qua ſpe, quibus miniſtris & nuntiis, exterorum illi & iſti moliti ſint. Tum ad omnes conuerſus, atque hæc, inquit, ſunt, quibus mire ſibi placent magiſtri dominationis; hæc plane ſecreto inſtillant Principibus: hæc multa ſpecie vtilitatis publicæ conueſtiunt: at ego certum habeo, talibus aſtutiis diuinum numen irritari, fatali calamitate rempublicam inuolui, & redituris paulo poſt ad auctores exempli parum probabilis vicibus, nihil tantum afferre poſſe iſtam, quæ dicitur, vtilitatem, quantum

fert, ſi perenne honeſtatis decus eripuerit, fidem iuſtitiamque detraxerit. Excitauit hæc Theodoſii pietas ingenuam nonneminis libertatem, vt proditam à ceteris Principibus communem regum cauſſam, ne latentem quidem ſub novæ reipublicæ nomine vnius tyranni dominationem detrectantibus, paulo minus quàm indignaretur; Hiſpaniamque eius rei ducem fieri, poſt quam neminem puduit ſidus lugubre adorare, parum æquo animo pateretur. Sed attinuit impetum eius ratio & prudentia reipublicæ gerendæ, quam alii in eo Hiſpanorum facto vltro laudibus ferentes docere pergebant: Britanniam id facere in vniuerſa Europæ fortuna momenti, vt ſegregato à corpore tam nobili membro, non poſſit eſſe reliquorum populorum in republica pro ſua parte capeſſenda is ſtatus, quem ſumma ordinis & communitas ciuilis poſtularet. Hiſpanis Galliſque, vt præcipuum in illo contextu locum, ita potiorem neceſſitudinis cum Britannis curam, conuenire: & inter diſcordias vtriuſque populi, præoccupare illas partes, non conſilii

modo,

Digitized by Google

modo, ſed felicitatis eſſe. Cauſſam regum non ab aliis in poſterum plus iuuari poſſe, quàm qui in commutata quomodocunque republica aliquam ſibi auctoritatem & gratiam comparauerint. Parricidii culpam penes auctores, ſceleris ſui præmia haud læta relaturos, reſidere: nationem contagionibus malorum inuolutam, non proiici vt inuiſam, ſed ſanari vt affectam verum eſſe; multa tempus allaturum, per quæ regii imperii beneficiique, homines antiquitus non alio aſſueti regimine, vltro admoneantur. Si quid abſtruſioris conſilii ſubſit, quo occaſionem turbidi temporis in quæſtum vertant nonnulli, id vero deplorãdum quidem, ſed tralatitium hodie eſſe. nihilo interea minus conſtare, Hiſpanos vix reprehendi poſſe, ſi priores fecerunt, quod non magnis peræque de cauſſis, pari tamen ſtudio & voluntate omnes facturi erant.

Sed ab his ſermonibus, quos ipſa collocutionis familiaritas interiecit, ad Salmaſium reuerti cœpit oratio. cuius de libro pro rege aduerſus parricidas ſcripto, erant, qui curioſius ſibi quærendum

putarent. Nemo quidem de Miltono aliter ac ante demonſtrauimus, ſentiendum, aut cum aliis inimicis Salmaſii id incuſandum iudicabat, quod in argumento ſublimi vocem non ſuſtuliſſet altius, & maiore ſpiritu ac contentione cauſſam egiſſet. Alia erant, quæ deſiderabantur, maior præſertim rerum ciuilium peritia, perſpicua & dilucida cum grauitate expoſitio, omiſſa verboſa ſimulatione doctrinæ, denique ordo quidam, & in ordine modus, & in vtroque conſtantia. Tale enim videbatur hoc opus, vt nec antiquitatis exemplum referret, nec limatis noſtræ ætatis iudiciis ſatisfaceret. Ipſi ſibi documento eſſe poteſt Salmaſius, inquiebat nonnemo, non idem eſſe vetuſtatis memoriam illuſtrare literis, & reipublicæ ac ſæculi ſui cauſſam tueri ſapientia. Solebat ille Grotii inſigne de iure belli & pacis opus ſatis arroganter aſpernari, & ad omnem ciuilis diſciplinæ mentionem tantum non nauſeare. Quis hoc ferat in eo, qui in vniuerſa de iure regum diſputatione pleraque rationum momenta tam diligenter à Grotio mutuatur, vt fruſtra nomen

men diſſimulauerit? niſi quod diuerſus à ſuo auctore ſæpius eſt, dum transferendo, quæ accepit, deteriora facit, & inuitis Muſis ac Apolline immutat. Quàm enim importuna & craſſa, nulloque erudito homine, nedum Grotio, digna ſunt, quæ de iure licentiæ, vt appellitat, philoſophatur? Tantum abeſt, vt intellexerit, quæ viri ciuiles de poteſtate regum nulli humano iudicio obnoxia, grauiter, caſte, & exquiſita cautione adhibita tradiderunt, vt iſta omnia vltro impudentia ſermonum & verborum inſolentia corrumperet, & ſacroſancta imperii pignora profanaret. Nihil intereſt ſcilicet extemporalibus his philoſophis inter iſta, ſi dicas: Qui iure & nomine regio eſt, non habet, niſi DEUM iudicem; &, eodem iure continetur poteſtas flagitiorum omnium ac ſcelerum. At vero aliter catuli olent, aliter ſues; diceret ipſe Salmaſius, cui valde ſcilicet id verbi ad irridendos homines probatur. Iam de iureiurando regum, quos ille ludos facit? quàm religionis nihil, nihil pudoris in illa diſputatione? quis de re omnium grauiſſima tam diſſolute vn-

vnquam ſermocinatus eſt? Atque dum nihil aliis debere, omnia ſuis auſpiciis eruere vult videri, feſtiue ſcilicet ac pene ridicule furti ſe alligat. Dixerat Grotius, ſed lapſus per errorem, conſentire Hebræos: regi peccanti inflicta verbera, ſed citra infamiam, & quibus ille ſua ſponte ſe ſubmitteret, eligeretque, à quo cæderetur, modumque verberibus ſuo arbitrio ſtatueret. Argo plus videat oportet, cui hæc ſe apud Hebræos requirenti offerant. Salmaſio tamen in lucem res occultas proferre ſolito, hæc vltro obuia veluti de medio arripiuntur. quo auctore? quem palam aſpernatur ſilentio præteritum, clanculum veneratur, vt dignum, cuius fide rem alio ore indictam, eademque opera irrefragabile ſuæ auctoritatis pondus, fnndari vellet. Quanto mihi vt modeſtiores ſic prudentiores videntur, qui Salmaſio iudice volitant vt vmbræ, cum res non ingenii, non eruditionis ſuæ, vnde acceperint, fatentur: alienaque pro ſuis afferre, aut per ſe definire, quæ debentur aliis, religioni habent. Ita enim nec gloriæ aliorum obtrectare, nec erroris

alieni

alieni inuidiam ſibi ſuo iumento accire contendunt. De iure regio Hebræorum quid affert Salmaſius, niſi ex doctiſſimo Schikardo, etiam cum non nominat? tam fideliter ſcilicet, vt errorem nominum, & ſi quid in verbis aut interpretatione diſcrepat, retineat aut tranſſcribat. Ad hiſtoriam rerum Britannicarum vbi peruentum eſt, qua in iure regum & ſcelere parricidarum demonſtrando vnice opus erat, quàm eſt ieiunus, & ignarus actorum temporumque, heros ille noſter? Niſi crediſſet, in vno nomine ſuo, & doctrinæ & auctoritatis eſſe ſatis, veniſſet profecto ad rem tantam paratior & inſtructior. Hæc oratio facile omnium iudicio probata, etiam amicos Salmaſii perpulit, vt diſſimulari à ſe magis iſta, quam ignorari faterentur; à Miltono tamen aliquo, aut ſemidoctis hominibus rem à vulgari intelligentia remotam agitari poſſe negarent. Nec defuit in concilio, qui alium regiæ cauſſæ patronum, publica ciuiliter, grauia magnifice tractaturum, optaret. Quanquam enim nonnulla ſpes ſuberat, fore vt Miltoni conatus impios refutaret Salmaſius

maſius ac retunderet, eademque opera, quæ cauſſæ tam bonæ ornandæ ſunt, ſuppleret: ſuæ tamen potius conſuetudini cuidam, quàm dignitati argumenti, quotieſcunque reſumeret ſtilum, ſatisfacturum eſſe eum, erant plures, qui putarent. Modeſtus non parum his perculſus, quæ de Salmaſio audierat, ex patrono ſtudiorum ſuorum verecunde domi ſciſcitari cœpit, quo potuiſſet fato fieri, vt vir in tantum doctus, in quantum doctrinam intelligunt homines, totiens in rebus ciuilibus falleretur? Tum ille, Facis, inquit, quod ætatem tuam & virtutis indolem decet, cum viros eruditorum principes tantum & vereri & diligere ſtudes, vt erratis eorum leuiter notatis, commoueri ac ingemiſcere videaris. Eſt in Salmaſio magna vis ingenii, eſt longe lateque diffuſa laus ſcientiæ, ſunt exquiſitæ etiam ac reconditæ literæ. addam huc, vix vnum & alterum hoc æuo variæ eruditionis copia ipſi comparari poſſe. Non tamen putare debes, Modeſte, vnum aliquem, quantumuis licet excellentem hominem, cuncta poſſe ſua ſcientia complecti. Non dicam, quàm infe-

infeliciter cum Iureconſultis de legibus diſputauerit. Diatribæ eius de annis climactericis & aſtrologia antiqua, meram rerum mathematicarum inſcitiam produnt, atque adeo temeritatem arrogantis animi arguunt, qui non dubitauerit in alienam meſſem falcem immittere. Quamquam non minus importunitatis & audaciæ oſtendit, cum in ſuo campo decurrit. Quotiens in antiquis ſcriptoribus recta deprauat, ſana exſecat, vera immutat, denique

diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?

neque crebrior eum huc impellit cauſſa, quàm diſſentiendi libido, & contendendi peruicacia. At enim redimit iſta vitia magnis laudibus? Ita futurum erat, niſi mira non minus ſuperbia, quàm malignitate & liuore in omne genus eruditorum graſſari adortus, amicis admonentibus inimicitias denuntiaret, alienis laudibus vt ad diminutionem ſuæ gloriæ pertinentibus impotenter obtrectaret, & maledictis innoxios figens, etiam mitiſſimorum ingenia irritaret. Nolim ſane apud eorum aures iſta iactari, qui ad veram eruditionem nunquam peruenturi

turi ſunt: alias illi res agant, ſuadeo. Tibi autem ex hoc meo ſermone nec reuerentia decedet aduerſus merita Salmaſii & multum ad cautionem & diligentiam in tractandis literis accedet.

Ciuilium quoque ſtudiorum: quæ tibi tantopere cordi ſunt, Modeſte, quæ ſit ratio, vel hinc moneri potes. Præclare ſine dubio ſentiunt, qui antiquitate magiſtra totam hanc diſciplinam volūt niti. Quid enim eſt, quod Poetæ, Oratores, Philoſophi, Hiſtorici veteres non & viderint acutius, & ornatius diſſeruerint? Verum non omnes qui eos libros verſant, ad prudentiam & artes ciuiles animum referre, ſed ſua quemque voluptate trahi; iam olim Seneca animaduertit. Perſpicit intentiore cura Grotius aliquis, quæ Salmaſii præter oculos tranſmittantur. Eſt autem in hoc genere moleſtum, quod ſuo quiſque ſtudio & cupiditati morem gerens, quæ potioris ad vſum reipublicæ momenti ſunt, aſpernatur. Qui barbaro & crudeli dominatu ingenuam & ſolidam eruditionem premere contendunt, nullam eſſe ciuilis doctrinæ diſciplinam, non verentur

effutire,

effutire, niſi quæ ex iuris ciuilis Romani voluminibus petatur. Fuerunt ſane Iureconſulti veteres, quorum oracula hodie veneramur, omnis ciuilis philoſophiæ ſcientiſſimi; quorum ſcilicet non poſſunt eſſe ſiue diſcipuli, ſiue imitatores, qui ſpecioſa tantorum virorum nomina affectantes, artes & ſtudia eorum nec intelligunt, nec curant, & vltro calumniantur. Mitius ſapere & facilius ſibi videntur, qui libellis quibuſdam & præceptis nomen & laudem ciuilis viri debere malunt. Quorum ſi multum proceſſit induſtria, argutiis quibuſdam ſcholaſticis maiora, quàm capit, ſpirat. Non enim, Modeſte, vt ceteræ literæ, ex profunda barbarie in quendam nitorem emerſere, ita ciuilis doctrinæ ſtudia ad antiquitatis ſpecimen profecerunt. Quinimo inſtauratis reliquis diſciplinis, hæc obliuioni tradita, & ne nunc quidem niſi paucorum animis percepta, vix quo deſtinatur penetrare audet. Audiuiſti, credo, ſuperiore ſæculo, cum ad bellum ciuile res ſpectaret in quadam ciuitate, & iuris dubitatio ſuſpenſos teneret animos, quæſitum eſſe à Theologis, an reli-

 gionis

gionis cauſſam aduerſus quoſcunque inimicos liceret armis propugnare; & à Iureconſultis, an judicis iniquæ ſententiæ vis armata poſſet opponi. At in his diſputationibus nihil oſtendebatur, quod animum fluctuantem poſſet in tuto locare. quod caput rei erat, vix in diſceptationem venit: an in temperato mixtoque reipublicæ ſtatu, partem iuris non ſuam inuolanti, aut ius commune ad ſe ſolum trahenti fas ſit reſiſtere bello & armis, vbi alia remedia conſumta ſunt. Hic eſt demum locus, in quo ex ipſa ciuitatis diſciplina, ſanctiſſimis legibus deſcripta, & iurisiurandi religione firmata, ex diuino humanoque iure, natura & ratio ea ſubminiſtrat firmamenta cauſſæ & robora, in quibus merito omnis diſceptatio acquieſcat. Licuit, ni fallor, ex illo tempore documentum capere, quid ſit legibus reipublicæ deſcriptionem complexis vti, & earum ſententiam ac rationem in philoſophia ciuili negligere aut ignorare. Secuta ſane eſt, hoc præſertim ſæculo, ingens turba eorum, qui reipublicæ illius ſtatum, nec modicis, nec paucis voluminibus explicare

care ſtuduerunt. cuius cum ſint duæ laboris partes, vna, quæ moris iuriſque patrii hiſtoriam perpetua temporum rerumque ſerie, ex incorruptis monumentis expromit; altera, quæ ipſam formam ciuitatis habitumque per vniuerſa & ſingula conſtituti corporis momenta interpretatur: quid trepidationis, bone Deus, quid tumultus exiſtit, antequam, quæ ſit omnino diſciplina ciuitatis, quod nomen, ſuſpicari poſſis? Ille de toto reipublicæ corpore dubitat: iſte formam ciuitatis vel deſcriptam torquet, vel fictam deſcribit. nunc ſimplex neque quicquam diſſimilium rerum admiſtum habens natura ciuitatis ignoratur: nunc miſcendæ & temperandæ ratio reipublicæ vera ſpernitur, aliena excogitatur, falſa adornatur. non iura, à ſimulacris; non temperati mixtique ſtatus regula, à regendi conſilio & arte, diſcernuntur. Ipſa ſuprema regendæ ciuitatis poteſtas, neque in ſumma, neque in partibus ſuam vim & indolem perſuadere tumultuariis illis philoſophis poteſt, quin prodigia loquantur, & reipublicæ vinculum, dum male explicatur, ſoluant.

Quid proprio, quid fiduciario iure conueniat in hos aut illos, magna ſæpe dubitatio eſt. Et quamquam ſatis conſtat, ſtudiis priuatis & obſequiis ad aulam & tempus comparatis, tolerari augerique omnem illam perturbatam, confuſam atque abnormem ſapientiam: prorſus tamen adducor, vt credam, pudore famæ reuocatum iri ad meliora nonnullorum animos, niſi publica ciuilium ſtudiorum neglectio, & errantium numerus auctoritaſque, quicquid ſubeſt vitii, vltro tegeret & diſſimularet. Atque ita profectum eſt ad iſtam opportunam callidioribus conſiliis impudentiam, cuius beneficio, nihil tam eſt in omni ciuili diſputatione importunum, abſurdum, perplexum, quod nequeat fluctuantis ac nouæ inauditæque huius philoſophiæ more & conſuetudine formari, definiri, abſolui, in quamcunque velis partem, ad quoſcunque vſus, qua denique quiſquam cupiat formula. Hæc eſt politica illorum hominum: quod vocabulum ſemper in ore habent. Miſeret me ciuitatis, quæ præter ceteras opus habebat accuratiore ciuili doctrina, inter aſſiduas

duas

duas de ratione reipublicæ conſeruandæ regendæque concertationes. En tibi, Modeſte, libellum indicem ſententiarum ab omni veritate & eruditione abhorrentium: quas, niſi meis oculis, nemini accredidiſſem. Tuum erit, alia via iter ad ciuilis viri laudem conſequendam ingredi, perceptiſque ſolidioribus doctrinis, hiſtoriam externarum & domeſticarum rerum ſtudioſius adiungere, iuriſque diuini & humani grauiorem intelligentiam, cum expedita & facili eloquentia copulare, vt non ſtudia nunc minus tua, quàm olim officia & curæ, patriæ conſecrari videantur.

Conſecutus erat vna ſui auctoris liberalitate Modeſtus, quæ longa inueſtigatione adipiſci ſe poſſe, nunquam auſus erat ſperare. Igitur fortunam ſuam miris venerari laudibus cœpit, tam luculentas & cotidianas, vnde non vulgaria diſceret, occaſiones offerentem. Primo enim & proximo die, cum in Muſeum rediiſſet, grauiſſimæ diſputationi interuenit. Nil fere rerum nouitate & euentu memorabilium potioribus orbis terrarum gentiumque locis accidit,

 de

de quo non conſortes Muſei amicorum literis edoceantur. Sicut tum allata erat res, & atrocitate facti, & ſententia iudicis admirabiliter ſingularis. Adoleſcens quidam honeſto natus genere, captus amore virginis in celebri vrbe, à parentibus eius, vix duris legibus, neque niſi deſerto cultu ſacrorum patrio, vt vxorem duceret, impetrat: offenſis, neque abunde, quæ deſiderabat, ab initio ſubmittentibus cognatis. Coniunctis nuptiis, cum in domo ſoceri cum noua nupta ageret maritus, ſocrus femina ſæuioris & pæne truculenti in liberos animi, filiam vt ſuæ vnius poteſtati ſubditam violentis cœpit imperiis vexare, neque generum melius tractare. Qui ſubinde à ſocero, in eandem impotentiam demutato, domó exactus eſt, cum interim apud parentes vxor retineretur. Quid iſthoc homine fieri poterat miſerius? cui tanto ambitu expetitum & vix ægre adeptum matrimonium, nec nouæ affinitatis gratiam conſeruauit, & neceſſariorum voluntates alienauit: vt hoſpitia ſæpius mutare coactus, & ad inopiam tandem redactus, nec in iudicum

Digitized by Google

cum ſententia, vxorem marito cum copiolis neceſſariis reddi iubentium, ſolatium iuueniret, ſocero varia cauſſante, & morarum titulos vndique conquirente. Feſſi ergo tot iniuriis, & diſtractionem illam pertæſi coniuges (nam vxor egregie conſtantem ſe in amore præbuit) clanculum ex vrbe ſecedendi & ad affinem mariti tanquam receptus & confugii cauſſa demigrandi conſilium capiunt. Die feſto matrem è templo redeuntem filia ſubſequebatur: cum accedens pone maritus manu prehenſam recta ad portam vrbis ducit, paratum foris vehiculum cum ea conſcenſurus. Tumultuoſo matris nuntio excitus pater feminæ, Duumvirum quendam adit, filiamque abduci ad ludibrium, haut dubie poſthæc proiiciendam ab inſipiente & prodigo marito, queſtus, vt is vna ſecum, aſſumptis lictoribus ad retrahendos coniuges, parum officii ac poteſtatis memor eo non pertinentis, procurreret, efficit. Hærentibus adhuc apud vallum vrbis coniugibus, & dum recluderetur porta opperientibus, cum lictoribus Pater & Duumuir ſuperueniunt:

cumque manus iam iniicere pararent marito lictores, illi legitimi matrimonii iura præfati, nulliuſque ſe delicti vel compertos, vel merito ſuſpectos teſtati, vim deprecabantur. Cumque in eo fruſtra ſe eſſe intelligerent, euaginato maritus gladio vi repellere vim contendit: ſocero & Duumuiro magno clamore lictores cohortantibus, atque vt ferirent, iubentibus. Ibi tum infelix ille maritus, immani & horrendo conſilio, cum præfatus eſſet, neminem alium ſua coniuge potiturum, nec mortis minus quàm vitæ participem ſe illi futurum, geminato ictu (poſt primum enim vulnus, quod per errorem ſibi putabat inflictum, vltro miſera ad maritum accurrit) pectus eius transfigit: vnde paulo poſt in propinqua domo, nullo amplius ſermone edito, expirauit. Auctor cædis, lictorum plagis peſſum datus, in carcerem raptatur: vbi recepto ex conſternatione animo, miſerabili eiulatu, queſtu, gemitu, mortem vt vnicum miſeriarum remedium voto expetebat. Exciuerat atrocitas caſus totius vrbis lamenta & miſerationem: parentumque inhu-

Digitized by Google

inhumana aſperitas, & duumviri mox officio, ſicut meruerat, deiecti temeraria violentia, omnium conuitio verberabantur. Reo in vinculis ab initio nec votum, vt diximus, nec ſpes incolumitatis ſupererat. Erigentibus tamen, qui ſubinde ad eum inuiſebant, cognatis & iuriſperitis, tentata eſt defenſio: hoc inprimis obtentu: quod in pueritia graui prolapſione ad caſum datus, ex eo tempore capitis infirmitate laborare, & accedentibus externis irritamentis, qualia hic in ſumma & multiplici perturbatione animi, nec non lictorum verberibus demonſtrabantur, vſum rationis parum expedire cœpiſſet. Ita factum eſt, vt effugeret homicidii pœnam, & in Hungariæ aliqua arce Turcis oppoſita per aliquot annos ſuis impenſis militiam tolerare, cautione apud iudicem interpoſita, iuberetur. Dedit hæc ſententia iudicis occaſionem, de re tota diſſerendi amplius: nec deerat, qui iudicem reprehendere graui oratione inſtituebat. Eſtne, inquiebat, homicidium ex illis criminibus, quæ capite puniri ipſa Dei lex, humani generis ſecuritas, omnium nationum

 tionum

tionum gentiumque ratio, omnis æui exempla iubent? Quid in parricidio oportet decernere? An fas, etiam iudici regio iure & nomine prædito, vertere quæ æterna ratio immota eſſe voluit? Quanto reipublicæ detrimento, quanta ſæculi infamia viuet parricida vxoris? In ſe ſuoſque ciues pœnam alienam vertit, qui atrociſſimorum facinorum manifeſtos merito non mactat ſupplicio: crudelis in viſcera ſua, dum inanem ſpeciem clementiæ, neceſſitudini officii, querelis optimi cuiuſque, & reuerentiæ famæ fatique anteponit. Nunquam placuit bonis ac prudentibus viris lenitas iudicis, poteſtatem ſuam parcendo oſtentantis in eo maleficiorum genere, quæ non niſi magnitudine ſupplicii expiantur. Facinus immane, barbarum, inauditum! puella, & vxor, & amans, & fortunam mariti, haud ſane lætam, tum maxime ſequens, inter ipſa obſequia, ab eo perditur, quem ſeruatum ibat. Quid iram obtendis? in lædentem, in aduerſarium iratos furere videmus. hæc vna aduerſus omnes inimicos amica, ſocia, comes non modo nulla re læſerat inter-

Digitized by Google

interfectorem ſuum, ſed ad id, ne à quo-
quam vltra lædi poſſet, ſumma ope con-
tendebat. At enim amor, at zelotypia
manum ad ſceleſta vulnera impetu de-
flexit ? Cuius feræ rabiem tam infeſtus
amor non niſi cognato ſanguine placat?
Inſanus verò hominis timor, ne alius
potiretur tam fida coniuge; quam paulo
poſt à parentibus iudicio recepturus
erat, niſi inſaniore timoris remedio effe-
ciſſet, vt marito prius quàm aliis periret.
Ad maxima quæque facinorum quadam
animi agitatione, & quodam quaſi mo-
tu æſtuque rapiuntur homines. Male
vtique cum ciuili ageretur ſocietate, ſi
truces & turbidos affectus venia proſe-
qui fas eſſet. Non erunt homicidæ, non
damnabuntur capitis infeſta tranquilli-
tati publicæ & importuna hominum ge-
nera, ceſſabunt leges, ſi immanis & præ-
feruida ira, ſi cupiditas, ſi perturbati
labes animi aliæ, inter patrociniorum
nomina ſceleribus præſcribentur. Atque
hic non de cæde, ſed de parricidio, non-
dum ſatis dixi, de parricidio noui & in-
auditi generis agitur. Occidit aliquis
vxorem, ne vim & contumeliam ho-

ſtium

ſtium barbarorum, aut infandi ſtupratoris perferre cogeretur. ſubuenit præoptanti mortem, & remedium credidit, mutare genus exitii. Nihil miſera iſta & infanda audacia, quod cum huius parricidæ immanitate comparetur, habet. Nullum inſelici feminæ periculum, ſi manum mariti latronis exciperes, aliunde imminebat. Quare non ipſa ſibi, non vulneri, non ſanguini ſuo credidit, cum parricidali ictu ſaucia, adhuc tanquam mariti amplexu refoueri cuperet, neque amare prius quàm viuere deſineret. Horrendum dictu! ad geminandum ſcelus durauit crudelitas in talem & fœminam, & vxorem, & ſeruatricem. Hæc eſt, quæ amatorem pæne depereuntem ſuo matrimonio in vitam reuocauit; hæc parentum iniurias primum cum ipſo, poſtea pro ipſo tolerauit: hæc non inopia mariti, ad faſtidium; non abſentia exuendam ad fidem, non periculo ad ſegreganda conſilia compelli potuit, quin quod ſemel facere cœperat, pertenderet, & mala perpetua, ingentia, peruicacia in ſalutem conuerteret. In his occupatæ operibus

Digitized by Google

ribus mors pro gratia redditur. Hoc ipſum inquis, amentis eſt. nemo ſanus occidit fœminam : quid vxorem? quid tam præaclare meritam? Mentem labefactauerat homini iam olim caſus, imminuerat miſeria, exturbauerat deſperatio. Ecquæ potuit eſſe in animo tot curis, ærumnis, minis, clamoribus perturbato ſanitas? Tempori miſerrimi huius mortalis, quod excelſos etiam & intactos valetudine frangere animos poteſt, non conſilio quod nullum fuit, tribui debet, quicquid hoc eſt infortunii. Audio equidem iſta iactari: & memini, non excuſari tam facile parricidium, quàm fieri. Si in flagitiorum vltimis rhetoricari ſcilicet fas eſt, omne verum de rebus iudicium & diſcrimen tolletur: neque quiſquam atrocia peccaſſe, niſi per amentiam, videbitur. Apud iudicem grauem & ſanctum allegant dementiam non poſſunt prodeſſe declamatorum floſculi, ſed incorrupta rerum fide nixa teſtimonia. Quinam ſpectati vſu & ſcientia medici parricidam hunc in furioſorum & veſanorum cenſum retulerunt? Fuerit ille non ſapientiſ-

pientiſſimus. qui enim homo ſegne otium ſpecioſo ſtudiorum nomine velare aſſuetus, & in Academiis Bacchanalia ſæpius, quàm Quinquatrua celebrare doctus, repente Thales aut Bias euaderet? Pro ſtulto quidem à nemine vnquam habitus eſt. Non latent autem eiuſmodi labes animorum, ſed rumore vulgi & fama publica inſigniuntur. Magnum ad veri falſiue fidem in ſilentio famæ argumentum eſt: quæ tantum abeſt, vt manifeſta diſſimulet, ne ambigua quidem ingenii & morum interpretari veretur. Vnde ergo repente, præter omnium opinionem, tanquam Aiax lorarius in ſcenam, furioſus parricida inducitur? Solet pro tribunali etiam de mente captis merito quæri, vtrum perpetuum ſit malum, an abſcedat, & interuallo redeat: vtrum eo temporis momento compos mentis fuerit, an impos, quo facinus admiſit, qui cauſſam dicit. Fingeres, hunc hominem aliquando inſaniſſe, quod nemo tamen antea quiſquam ſuſpicatus eſt: ad vxoris quidem cædem etiam argumentando deſcendit. Rationem ſceleris

Digitized by Google

leris exponit, antequam faceret. Occidam te, inquit, ne, ſi mihi in hac concertatione aliquid accidat, incomitatus moriar: ægre faciam illis, qui inter nos diſſidium volunt: ne decedam de poſſeſſione mihi debita, efficiam, ne ſit, quod poſſideri queat: ne alius meos amores inuadat, mea opera nihil erit, quod ametur. Nemo furioſus de eo, quod facturus eſt, tam ſolicite, tam ſedulo ratiocinatur: impetu ad facinus feruntur, quod quale ſit, nec ante intelligunt, nec poſtea æſtimant. Clementem vero iudicem, cui reus, peracto ſcelere ipſe iuſtiſſima ſententia ſe capitis damnans, conſeruandus viſe, deri potuit. Magna ſcilicet vis eſt conſcientiæ, id eſt, diuinæ legis in animo hominum peracto ſcelere loquentis. non enim vni populo, ſed humano generi præceptum meminerat parricida, vt ſanguis interfecti hominis (quid proxima neceſſitudine iuncti?) ſanguine interfectoris expiaretur. Mihi non tam miſericordia in iudice, quàm miſericordiæ ratio probanda videtur. Veniam dare miſeris, parcere infelicibus, libe-

ſcrimine diræ neceſſitatis incommodis medeatur. Peroratum eſt hactenus vt in parricidam: neque quiſquam abnuat, horrendi generis infortunium verſari in hoc caſu. Sed ſi vnquam conſiderari meruerunt incitamenta & ſtimuli, quibus humanum pectus extra ſe rapi poteſt, hic profecto locus fuit diligentiæ iudicis & æquanimitati. Fuerit ille non ſtultus. ſed, quo in tranſuerſum actus eſt, impetum omni ſtultitia concitatiorem dixeris. Diuturno lentoque malorum auctu, veluti per gradus ad præcipitium propulſus eſt miſerrimus mortalium. Quàm inhumana ſoceri & ſocrus feritas fuerit, non opus eſt argumentis oſtendere, ſi vnum illud cogites: filiæ adoleſcentulæ & pulcerrimæ, & tam triſti fato extinctæ parentes (ſi modo hoc nomine appellari debent) ſiccis oculis exequias iuiſſe. Horum mores & domi, & domo expulſus pertulit: ſuperuenientibus aliis ex alia calamitatibus. Carendum erat vxore tanto ambitu expetita: nullum in iudice, ſæpe interpellato, auxilium aut ſerum, ſpe totiens fruſtrata, oſtendebatur: defece-

rant familiares opes, partim apud ſocrum retentæ; & ille nuper diuitiis inclytus, ſqualore & mœſtitia ad ſimilem fortunæ ſuæ habitum redactus, digito prætereuntium notabatur. Aduerſus tot contumelias, angores, neceſſitates, quod potuit remedium iuſtius minuſq; inuidioſum excogitare, quàm fugam cum vxore, diuino humanoque iure ſibi debita, ſummamque per iniuriam intercepta? Ab vltimo hoc conatu deiectus, fœdo præterea lictorum agmine circumuentus inter vim & verbera, inter amittendi & habendi acerrimos metus, quid conſilii, quid animi retineret, & iuuenis, & amans, & tot rerum verborumque acerbitatibus diu exagitatus, & tum maxime ira, zelotypia, deſperatione irritatus? vna eſt, quæ præſentioribus ſtimulis in rabiem verſa, naturæ & rationi exitium affert ira: quid tot tantique motus in vno pectore, vno tempore, ſociatis irritamentis & turbamentis, non miſcerent, concuterent, euerterent? Quoquo ſe verteret, offuſa vndique caſuum ingentium caligo, horror, nox mera, cum men-

mentem animi eripuiſſet, pro remediis exitium inuenit: & in fatorum vltima, non auribus, oculis, ratione aut ſenſu iam competens præcipitat. Nullum eſt tam immotum aduerſus humanos caſus clauſumque pectus, quin conſilium abfuiſſe facto, nec ratiocinantis verba, ſed delirantis exerrantem linguam ſonuiſſe intelligat, & quodam modo ſenniat. Hunc pro parricida iudex damnatiat. Hunc pro parricida iudex damnaret? hunc illis afficeret ſuppliciis, quæ cogitatum meditatumque ſcelus manent? At vero immanis caſus nouitas, noua prudentiæ & æquitatis conſilia non ſuadebat modo, ſed expoſtulabat. Igitur cui ex fatali conſternatione redeunti, &, vt ſic dixerim, reuiuiſcenti factum ſuum cœco impetu patratum, in ſupplicium ingens morteque atrocius verterat, hunc iudex primò capitalis iudicii horrore perfuſum, mox ad id munus deſtinauit, cui ſuſtinendo etiam ex vinculis capitalium rerum conſilio deliberato perpetratarum damnatos ſolui, apud pleroſque populos mos eſt. Nam de parricidii quidem pœna nihil attinet verba facere; cum Romanis etiam, vn-

de exempla ſeueritatis eius petuntur, ea moderatio placuerit, vt quamuis manifeſti parricidii reum, culeo tamen non niſi confeſſum inſuerent. Addebantur alia huius generis ad commendandam iudicis prudentiam & æquitatem: pleriſque qui aderant cum aſſenſu hæc talia audientibus. quamquam vnus & alter, miſerum quidem illum, ſed manifeſtæ & atrocis cædis reum ſola iudicis clementia ſupplicium meritum euaſiſſe, cum illo, qui ante perorauerat, hactenus differebant, vt iudicem tamen eo nomine reprehendere non auderent.

Modeſto perinſignem ad cogitandum locum demonſtrauit poſtea, cui ſe tanquam magiſtro & duci adiunxerat, de omni Æquitatis ratione, præſertim in iudice ſumma poteſtate prædito. Sunt quidem, inquiebat, æquitatis ſpeciminibus & imitamentis pleniſſimæ Romani iuris reliquiæ, partemque laudis haud poſtremam huic nomini debent: ſed qui eius argumenti aliqua perſecuti ſunt (nominatim hos percurrebat) egregii operis gloriam reliquerunt

Digitized by Google

runt vel tibi, vel qui alius palmam in medio poſitam auferre properauerit. Neque enim ſufficit, æquitatem iudicis per obuia quædam locorum communium vocabula laudare, ſed partite & ſubtiliter ſcientiam æqui bonique eo conſtituere loco oportet, vnde iudici in promtu ſit animaduertere, quouſque bonis moderationis & clementiæ rationibus præter legum imperia auſcultare, & neceſſitatem ſiue temperare, ſiue euadere fas ſit. Primam & præcipuam huius diſciplinæ partem Diuinis tradita literis monumenta inſtruent: multum deinde omnis antiquitatis ſapientia erudietur, qui ex Poëtarum, Oratorum, Philoſophorum, Hiſtoricorum, Jureconſultorum ſcriptis abdita eruere, vtilia ſeligere & componere didicerit. Reperiet etiam, nec dubito, inexplicabiles quoſdam nodos in hoc genere: quibus inſpiciendis non inutilem, diſſoluendis irritam collocari operam, vir prudens forte exiſtimauerit. Alte deſcendit hæc oratio in animum Modeſti, quantumque eſſet in tali argumento conſilii ac doctrinæ; ſi-

gnatis quaſi veſtigiis, apud memorem & cupidum rariorum literarum repræſentauit.

Igitur, cum in Muſeo, vbi iam omnes amare eius indolem cœperant, humanitate colloquentium prouocatus, ſermonem ordiretur, non alia fuit eius oratio, quàm quæ de interiore ſtudiorum liberalium ratione dubitaret, aut requireret. Cumque videam, inquit, inanibus vulgo vocibus iactari vana ſapientiæ ſimulacra, pæne adducor, vt exiſtimem, vere prudentis viri, & rempublicam litterarum ſubſidio recte geſturi, exempla non magis hodie reperiri, quàm Stoicorum olim, tot diſputationibus in vmbra adornatum ſapientem, in luce atque oculis ciuitatis conſpicere licuit. Bona verba, Modeſte: excepit è Muſeo vir & natalium honeſtate, & omni liberali dignaque homine nobili doctrina percepta, maximis rebus tractandis aptiſſimus, niſi conſilio quodam altiore, ſe à republica gerenda remouiſſet. Minuent & euellent tibi hanc opinionem commentarii Muſei noſtri, in quibus ad inſtituendam huius temporis hiſto-

Digitized by Google

hiſtoriam, nihil rerum aut hominum præſtantium prætcritur, quin incorrupta teſtium aut monumentorum fide in apparatum quendam cogatur. Dabo tibi è Germanis tuis tres viros, non ad ſui tantum, ſed omnis æui exemplum & memoriam illuſtres. Sunt equidem, nec ignoro, & alii, in aulis Principum, in Curiis Rerumpublicarum, nulla bona arte ad ornandum, quem tenent, locum deſtituti. Sed quid attinet, omnes enumerare? Dicam de illis, quorum in ſinu & familiaritate, cum peregrinationibus operam darem, ea potui animaduertere & cognoſcere, quæ in inſtrumento Muſei noſtri, quo de cœperam loqui, pulcerrimum locum ſuo merito obtinerent. Incipiam ſigna & notas ponere: non latebunt te nomina, quæ iſtis meritis debeant aſſignari. Princeps eſt nemini in Germania ſecundus auctoritate, multo rerum vſu, ſummâ prudentiâ, morum commodiſſimorum ſuauitate: &, ne laudum maiorum parum videar meminiſſe, Germanicæ pacis ac tranquillitatis ſolicita, conſtanti, fideliqueque tutela. Iam bello omnia apud vos arde-

rent, puto, quod mota iiſdem omnibus, quibus paulo ante, ſidera manifeſtiſſimis tempeſtatis luctuoſæ indiciis ſignificabant: niſi Deus hunc ſæculi ſui Neſtorem, hunc Quietis publicæ cuſtodem ac genium ſalutarem, ad prouidendum, ne quid reſpublica detrimenti caperet, auſpiciis altioribus, exemplo ſingulari excitaſſet. Apud tanti Herois latus vidi verſari miniſtrum, ad ſuſtinendas maximarum rerum curas omnibus ingenii animiq; dotibus inſtructiſſimum. Porrecta in abditos negotiorum receſſus ſollertia, expeditum in impeditis iudicium, prouiſio extemporalis futuri; conſultatio inter prærupta & mollia, recte deſtinata, mature librata, cordate expromta: cuncta hæc, inquam, non communibus enuntianda vocabulis nomina, literis exquiſitis & interioribus, tanquam ſpiritu & anima ad felicitatem & decus noſtræ ætatis temperantur. In huius vita atque actibus, Modeſte, melius quàm in vllis libris ac ſermonibus eruditorum, ſemel ac penitus licet perſpicere, quænam ſit illa ciuilis prudentia, quam cùm veteres omnibus & hominibus

minibus

Digitized by Google

minibus & negotiis moderari dixerunt, eadem opera de ingenii & doctrinæ tali grauitate, qualem tibi demonſtro, cogitarunt. Animus ſine faſtu alte ſitus, magnitudinem ſuam candore, naturæ bonitate tuetur: omnibuſque tricis aulicis, & diſſidendi concertandique libidine ſuperior, facile nubeculas minutiarum & argutiarum, quæ nonnullis pro ſapientia ſunt, vel illuſtrat, vel diſſipat. Quicquid præclari in omnis ſapientiæ monumentis occurrit, ſtatim ſcholam & vmbram exuit, ſtatim vſui & decori publico ſacrum eſt, vbi in huius viri ſtudia incidit, aut ſub eius manum ſuccedit. Sæpe animaduerti, viros varia eruditione celebres, quibus impenſe fauet, obſtupeſcere illis ſermonibus, qui vel ignota patefacerent, vel notis exploratiſque nouam & ciuilem formam darent; ipſumque animum vigore quodam & lætioris genii luce perfunderent. Adeo & doctiores, & ad ſua quiſque munia alacriores ab eo diſcedebant. Neque enim priuatim ſui diſſimilis eſſe poteſt, qui in publico ſui Principis ampliſſimoque patriæ negotio peritorum actiones

accurata norma dirigit; induſtriorum labores certis diſponit partibus, idoneis deſcribit limitibus; doctorum placita ad præſentes vitæ vſus, prudentum ſententias ad ſalutis publicæ modulos exigit. Hunc non ingenium modo ſuum, vt nonnemo veterum loqui inſtituit, ſed naturam vniuerſam, ſed ſcientiam omnem, in promtu habere dixeris. Magna ſunt, quæ ſuſtinet, ſed maioribus par eſt. Imo in pauciſſimis illis, quorum vix ſingulis ætatibus, ſingulis populis vnum contingere videmus, ingeniis, hoc reponi debere, nunquam dubitaui: cum ſic opera eius conſiliaque, & quicquid ſupra fortunam eſt, ſuſpexi, vt plerique ſplendorem generis, muneris dignitatem, formæ auctoritatem mirabantur. Nulla erat mora, quin agnoſceret extemplo his indiciis, hilarique animo & ore prædicaret Modeſtus, ſummi Principis ſummum miniſtrum, Eminentiſſimi Electoris Moguntini Boinebourgium. Hic eſt ille, aiebat, quem non viſum equidem ſed fama hactenus illuſtriſſimi nominis cognitum, toto animo venerandum, omnique ſtudio intel-

Digitized by Google

intelligendum propoſui. quo in genere, viam diſciplinæ nunc tam exacto ſermone ſignatam, libenter meritoque perſequar: atque adeo ad reliqua etiam duo exempla, quorum ſpes facta eſt, cognoſcenda me comparabo. Tum ille, qui Modeſti ſermone ſuam interiungi orationem voluerat, Forſtneri nomen ſine ambagibus profeſſus, hunc ego, inquit, virum inter rariſſima eius generis, quod quærimus, exempla nominandum ſemper iudicaui. Eruditio eius, mira iudicii felicitate, quantum à ſterilitate, tantum ab oſtentatione ſeiuncta, habilem ad ciuiles vſus & promtam dexteritatem in media publicarum curarum penetralia, nunquam intempeſtiue, nunquam inualide aut ineleganter profert. Senſus viri, ad recondita acer; ad cotidiana, communis. Vitæ, cultus, ſermonis, conſuetudinis ea moderatio, quæ niſi T. Pomponii Attici elegantiæ comparetur, æſtimatione parum æqua penſabitur. Cumque ſummos apud Principes honorum opumque ampliſſimas ſpes occaſio non ſemel offerret, maluit, quod eſt ſapientiæ vltimum, ex fortuna mo-

dum

dum retinere; & Principis ſui felicitati, quàm ſuis incrementis operam dare. Quo factum eſt, vt præter morem & fas ſæculi, & ſentire de præcipuis rebus, quæ vellet, & quæ ſentiebat, expromere poſſet. Nouum & decorum ingenuæ libertatis genus: quod & illi arguere verentur, qui quædam indicta mallent. De iis, quæ ad Tacitum retulit, loquor. Obſeruaſtine, Modeſte, quàm feliciter in iis etiam, quæ adoleſcentior ſcripſit, noua cum antiquis contulerit, quantum ille ab obſcura vetuſtate petitæ lucis in abſtruſam nouitatem intulerit? ceteros, quid Tacitus ſuo fuiſſet ſæculo; hunc, quid omnibus eſſet ſæculis, ſtatim peruidiſſe crediderìs. Nam quæ ab vndecimo Annalium libro perſecutus eſt, prouectioris iam multoque rerum vſu eruditæ ætatis exquiſita ſpecimina ſunt. De quibus nemo, niſi peritia interiore rerum hominumque Europæ imbutus, idoneum tulerit iudicium. Ingeniorum ad lucem & res gerendas natorum hæc palæſtra eſt: in quam parum feliciter deſcendit vir eruditus ille quidem multis literis, & Forſtnero amicus, ſed biblio-
the-

Digitized by Google

thecarum vmbraculis aptior, quando Forſtnerum & Gruterum plus ad Tacitum eruditionis, quàm decet, attuliſſe in cenſura librorum ciuilium, arbitratus eſt. Quid omnino Gruteri diffuſæ & ad locos communes implendos factæ diſſertationes, cum politulis Forſtneri & limatulis animaduerſionibus commune habent? Alteræ quid in eruditionis apparatu copioſum; alteræ quid in vſu eruditionis electum ſit ac ciuile, oſtendunt. Id debebat vir candidus, ſi ſatis indolem vel Taciti vel Forſtneri cepiſſet, dicere: vnum eſſe Forſtnerum, qui ſuper ſapientiam experientiamque, etiam id genus eruditionis ad grauiſſimum ſcriptorem attulerit, quod & decere & valere ſolum hic debeat poſſitque. Id quod amplius apparebit iis, qui magni æſtimatas & ineditas Boccalini in Tacitum curas contendere inſtituerit cum Forſtnerianis Illæ ſane proficiſci videbuntur ab homine acuto & immenſum curioſo, ſed per errorem aut abuſum iudicii nonnunquam ad declinanda elabente: harum auctor recto tramite, gradu indeflexo, per veſtigia magni cordatique conſilii, ad rei-

publi-

publicæ intima quæque graſſatur. Abunde id declarant etiam epiſtolæ ſingularis itidem exempli de rebus maximis ſcriptæ:quarum aliquæ olim non inconſulto auctore in publicum exierunt: qui autem nouiſſimas, nulla reuerentia tanti nominis, nullo iuris humani reſpectu temere vulgauit, is non eo tantum facinore ſe obſtrinxit, quod ipſæ Forſtneri literæ ad Bœclerum ſcriptæ editæque demonſtrant, ſed effecit inſuper, vt huiuſmodi literarum commercii fructu, in rebus ad rempublicam pertinentibus, amici carere hactenus cogantur. Annuit huic orationi, qui ad Muſeum nuper aduectus, ex itinere Forſtnerum ſalutauerat, homo ad demerendam & ambiendam magnorum virorum amicitiam, quodammodo genitus. O prandium, aiebat, ſupra omnes Platonis cœnas, lautum delicatumque, quo tot electæ comitatis, prudentiæ, doctrinæ ſpecimina deguſtare licuit! Ruſticabatur in Dambenoiano ſuo optimus dulciſſimuſque ſenex, & ab influentibus aulæ negotiis perbreues neque eas bona fide continentes inducias impetrauerat: cum impro-

improuiſus ſalutator manum eius oſculo contigi, literaſque Fratris, non ſanguinis magis quàm laudis memoratæ ciuiliumque artium germanitate coniunctiſſimi reuerenter tradidi. Quibus ille perlectis, humaniſſime me complexus, plenam requirendi, quæ ex eo audire deſideraueram, audaciam fecit. Quos in Gallia, quos in Italia, viros adire, qua ope illis inſinuari, quid à ſingulis optare aut ſperare deberem, memoriter deſignauit. Quæ præſidia noſcendæ reipublicæ Chriſtianæ vniuerſæ, quibus extarent aut laterent locis, quæ rebus patriis apud exteros ſubſidia comparare fas eſſet, quantæ ſuauitatis genio, quanta iudicii grauitate ediſſeruit? Cum de arte rem faciendi publice, deque augendis ciuitatum copiis & cuſtodiendis, ſermo incidiſſet, quàm ille in numerato habuit omnium hodie gentium inuenta, artes, adminicula, non apertis modo viribus, ſed ex paruo ad magnum profectura? De ſcriptoribus ſuperioris & huius ſæculi, quàm rara, & pulcra, ipſiſque qui familiari vſu aut lectione illos nouerant inobſeruata, ex ampliſſimo memo-

riæ

riæ ac ſapientiæ penu perliberaliter & benigne depromebat? omnis eius ſermo quibuſdam ciuilis vſus notis inſignis, mihi oculum quendam mentis acuere, rerumque veluti præſentem formam commonſtrare videbatur. in menſa quoque non tam elegantiſſima mundities, quàm plena ſeriis diſciplinis colloquia, & mixtiſſima virtutis indole familiaritas, me iuuerunt: eminente, inter lectiſſimorum trium filiorum obſequia, & ſubſidiariæ comitatis officia patriæ auctoritatis decore. Sed felicitatem eius dici, aliis debeo monumentis conſecrare, quàm breui iſta narratione, cuius interiectu orationem veſtram differri hactenus, ne ægre feratis, oro quæſoque. Reuertebatur ergo ad tertium illuſtris & ſpectatæ in republica tractanda eruditionis ſpecimen oratio. vbi auctor ſuſcepti eius ſermonis, neſcio, inquit, an velit occultari ſuum nomen, quem nunc deſignabo; ſi modo latere tanta virtus poteſt in conſpicuo poſita etiam ſine titulis monumento. Vidi aulam Principis, ſanctiſſimis moribus, & probatiſſimis agendi imperii rationibus inſtitutam, vt Xenophontis Cyrum non ad fidem ſcilicet hiſtoriæ, ſed ad imaginem boni Principatus ſcriptum, aut

Plinii

Plinii Traianum, oratorio potius quàm hiſtorico opere adornatum, memorari & extolli cenſerem, ſi alieno iſta notitia teſtimonio niteretur. Hic inter proſpera ſua numerat, quem nactus eſt, conſiliorum operumque miniſtrum, quo meliorem nemo Principum optauerit. Summi, & Heroibus tantum conceſſi inſtituti eſt, ex rebus paruis induſtria & prudentia magnas facere. Eius artis ſcientiſſimus ea Principi ſuo officia præſtat, quæ hactenus, puto, in illis terris exemplo carent. Cumque laborum tolerantiſſimus Princeps, haud mollibus imperiis tempora & negotia ſingulis miniſtrorum partiatur, vnus ille non raro plurium vicem ſuſtinet ſuppletque: reſpondendo, conſultando, voce, calamo promtus ac indefeſſus; neque extemporali facilitate de grauitate loci, aut ſubtilitate curarum quicquam diminuere ſolitus. In iure dicundo vel præſentis Principis, vel in communi pluribus tribunali abſentium Principum auctoritatem religione & doctrina pulcre tuetur. Dicam vobis rarum, & vulgaribus ingeniis inacceſſum ſapientiæ genus. Solicite

Digitized by Google

accuratus eſt in cognoſcendis & definiendis cauſis Princeps: neque ſatis habet, audiſſe aliquam legem, aut nomina ac ſententias eorum, qui in ſimili cauſſa pronuntiarunt, percepiſſe: quid iudicandum omnino ex rationis bene informatæ præſcripto ſit, declaratum oſtenſumque dari poſtulat. Hic vero ille, quem dixi, optimi Principis præſtantiſſimus amicus, iureconſultum agit non ex eorum genere, qui ſapienter aliis reperta quædam pro modulo ſuarum anguſtiarum annumerantes, in cetera ſuperbiam pro ſapientia habent: ſed ex ipſis fontibus omnem illam nobilioris philoſophiæ rationem ita probe ſubductam expenſamque promit, ſicut ii ſolent, qui leges condere, aut condentibus ſuadere, aut nondum inuenta conſtituere aggreſſi, intelligendi prius quàm decernendi copiam ſibi aliiſque præbent. Nihil ſanctius illo conſilio, in quo non valet iuris auctoritas, niſi valuerit ante iuris ratio. Hæc enim Deo debetur, & æterna eſt: illa hominum eſt, diuinâ quidem vice, ſed non recte, niſi ad huius normam fungentium. illam imperiti poſſunt

poſſunt iactare: hanc explicare, & ſuis momentis conferere, ſapientis eſt. Non mirum ergo, ſi exemplum etiam abſentis Principis in partem rationis venit diuerſa apud tribunalia. In quibus boni etiam viri haud raro conſuetudini obſequuntur, niſi ſit, qui excuſſis & in lucem datis omnibus ad recte ſentiendum iudicandumque præſidiis, ad altas illas & nobili officio dignas curas, iudicum animos erigat & traducat. Non autem in hoc tantum genere præcellit vir ille vere ciuiliter doctus, ſed omnium rerum artiumque ad reipublicæ vſus attemperandarum mirus eſt architectus atque machinator. Cum enim ad ſecreta ſcientiarum, quatenus & vni & negotiorum conficientiſſimo homini fas eſt, penetrauerit, quæ illi laus cum paucis aliis communis eſt, proprio quodam ingenii bono, eruditorum ſingulis, quid in eruditione ad vſus vitæ neceſſarios melius, quid ad ſpeciem pulcrius ſit, demonſtrare poteſt & ſolet. Talis enim & tantus in rempublicam labor, aſſiduitas, contentio, non extinguit familiaritatem cum Muſis tam ſeuerioribus, quàm manſuetioribus, ad

quas ſe decora ſedulitate ſæpius refert. Quibus etiam debet, vt arbitror, quietæ illud induſtriæ ſpecimen in primis elegans: quanquam naturæ excellentis quodam habitu eximie temperatum id exiſtimes informatumque. Non potuit obſcurum eſſe deſignari hac oratione Principum decus Erneſtum Saxonicum, & præcipuum è generoſis miniſtris V. L. S. quem & in Muſeo plerique nouetant, & Modeſtus, ſuffragatione eius Muſei confeſſoribus traditus, eximia caritate diligebat. Quin & de ingenii eius monumentis aliqua attulerat, in iis deſcriptionem aulæ & Principis, quem dixi, quæ Bibliothecæ ſecretioris inſtrumento acceſſerant.

Magnus in Muſeo modus eſt eximiorum ſcriptorum: quæ auctores vel nunquam vel nondum vulgari cupientes, partem vt xenia illuc miſerunt, partem apud fidas manus in vſum poſteritatis deponere aut cenſuræ collegii ſubiicere conſueuerunt. Diſtinguuntur argumento, lingua, nationibus. Multa ad rempublicam, eiuſque ſtatum pertinent: alia exquiſitiores literas & myſteria reconditiorum

orum doctrinarum ſpectant. In quibus
omen trium, qui hactenus in argu-
ientum ſermonis venerant, ſuis alieniſ-
ue indiciis ac operibus bonam partem
icit. Modeſtus tam lætam ſibi ſurre-
iſſe eam lucem, plurimum gauiſus, iam
cienter & erudite venerari videbatur,
uibus hactenus vel occulto quodam
nſtinctu, vel demonſtrato quod ambiue-
rat patrocinio, ſua obſequia & amores
dicauerat, auſpicata & illuſtria ad omne
laudum & ſæculi decus nomina. Et con-
traxerat iam cum V. L. S. fratre in itinere
Britannico amicitiam, communibus ſtu-
diis & propoſitis egregiè fundatam:
quam ſibi tum ad alia multa egregia,
tum ad hoc ipſum inſtitutum profutu-
ram non dubitabat.

Et forte ita acciderat, vt Muſei con-
ſortibus, memorabilium rerum cupidis,
exhibere poſſet perſcriptam ex ea aula,
& ab ea manu, rem in magnis & raris
huius ſæculi caſibus ponendam. Ecce,
inquiebat, viri generoſi & ſtrenui, non
ſteriles amicorum literas, aut inanibus
verborum lenociniis refertas; ſed qua-
les vobis probare queant, earum re-

 rum,

rum, quæ vel exemplo vel ſcientia iuuare lectorem ſolent, nuntias ac interpretes. Simul his, non ſua oratione exequebatur argumentum epiſtolarum, ſed ipſa verba recitabat in hanc ſententiam: *Iohannes Comes Witgenſtenius clarum bello paceque nomen adeptus eſt. Obiit ante annos tres, Coloniæ ad Spreunm, vbi Sereniſſimi Electoris Brandeburgici prouinciis ſummo cum imperio præerat, dum ille in Polonia & Dania bellum gereret. Huic Comiti plures ex vna vxore liberi fuerunt; viginti quatuor, ni fallor, eorumque multi ſuperſtites ſunt vtriuſque ſexus. Filius natu maximus Comitatum Honſteinenſem obtinet, habitatque in arce Lora, ad Thuringiæ fines haud procul Hercynia ſylua ſita. Apud hunc, vt fieri ſolet, innuptæ ſorores habentur. Inter eas fuit Eliſabetha Carlota annos ſeptendecim nata, virgo omnibus virtutibus, quæ ſexum eius & genus decerent, ornatiſſima, neque forma indecora: Fratri vxorique eius, totique familiæ apprime chara. Admirabile imprimis erat pietatis & religionis in illa ſtudium, quo ad ſacras meditationes vltra iuuenilis ætatis morem ferebatur; indeque fiebat, vt etſi nihil ex officiis amicaque*

caque

Digitized by Google

eaque conuerſatione, qua ſuos coleret, remittere ſoleret, neque ei quidquam ad commodam honeſtamque vitam deeſſet, nihilominus tamen quotidianis fere ſermonibus, deſiderium æternæ felicitatis, ad quam per beatam mortem tranſimus Chriſtiani, teſtaretur. Tali cum eſſet animo, ſed firma valetudine, nulla ægritudine, aut atræ bilis intemperie agitata, qua multi ad fanatica dicta & facta mouentur, accidit, vt menſe Ianuario huius anni Fratrem, nihil tale expectantem, in cubiculo ſuo inuiſeret, placidiſque verbis, nec ſine lacrymis, de obitu ſuo dicere ordiretur, proxime eum inſtare dictitans. neque ſe propinqui fati contemplatione contriſtari aiebat: nihil enim homini deſiderabilius, meliuſque eſſe: ſed commiſeratione humanæ ſortis, & amoris, quo ſuos complecteretur, motam, rogare fratrem, vt quoniam breue ſibi, imo omnibus vitæ tempus eſſet, eo impenſius de duratura felicitate porro cogitaret, itaq; viueret, vt futuræ potius, quàm præſentis vitæ rationem habere videretur. Addidit, ſe quædam ſcripto comprehendiſſe, quod ſimul obſignatum porrexit; id poſtquam fato functa eſſet, vt legeret, obnixe orauit (continebat autem, vt

poſtmodum apparauit, tria ad Fratrem monita, corporis animæque ſalutem ſpectantia) ceterum ſe optare, vt in cœleſtis illius vitæ, quam vnicè deſideraret, conſortio quamprimum coniungerentur. Mæſtus ad hæc frater, turbatuſque inopinatis cariſſimæ Sororis ſermonibus, reuocare eam tentabat ab eiuſmodi cogitationibus, bono lætoque animo eſſe iubens, conquiſitis quà poterat, ad perſuadendum argumentis. Verum illa in ſente ntia perſtitit, nihil tamen mutato cultu, aut neglecta comitate, reliquaque vitæ more. Vxori tamen fratris, ſororibuſq; ſuis & familiaribus fere omnibus, ſingillatim valedicens omnibus confirmauit, ſe haud diù ſuperfuturam, ideo illos illaſue Deo commendare, tum veniam orare, ſi quid feciſſet, quo offendi aliquis potuiſſet. Aderant per eos dies Socer Comitis & Socrus, aliiq; è neceſſariis, cum quibus humaniſſime conuerſabatur virgo, nihil palam dicens faciensue, quod ad illam moriis meditationem pertineret: obſeruantibus tamen paulo accuratius, plus ſolito cogitabunda videbatur, & tacita. Quintus decimus dies erat poſt primum illud cum Fratre de morte ſua colloquium, abibantque mane, quos diximus, neceſſarii

ceſſarii

ceſſarii Comitis, cum virgo ad ſalutandos illos manè ſurgens, oblata ſibi per quietem dixit, quibus in ea quam de obitu ſuo hactenus habuiſſet opinione, mirificè confirmaretur. Viſam enim ſibi in ſomnis flagrare arcem quandam, maternæ olim habitationi deſtinatam, neque reſtingui à ſe, quamuis laboraret, incendium potuiſſe; inter illam vero conſternationem atq; moleſtiam, ſubito ſe in egregium quoddam templum eſſe delatam, eoque affectam gaudio, vt prioris metus prorſus fuerit oblita. Suggerebant amici aliam interpretationem, mutationemque conditionis, cœlibis nempe vitæ, portendi, aiebant; ſed eludere hæc illa, ſuæque tenax ſententiæ ſcire ſe dixit, quid ſibi ſignificaretur. Poſtquam inter hæc diſceſſere hoſpites, eaq; nocte niuibus, quæ hyeme præterita rariſsimæ fuerunt, contecta eſſet humus, Comes, vt tempus falleret, an vt Sororem à triſti illa meditatione abſtraheret, traha vehi voluit. ad quod delectamenti genus cum & ipſa inuitata deſcenderet, ſtaretque in impluuio iuxta fratrem, vxorem, alioſq; è ſuis, dum ſedem quiſque circumſpicit aut capit; ecce equus traham vecturus, neque malus neque à quoquam incitatus, ſubito

erectis calcibus ita adſtantem à latere virginem in ceruice percuſſit, vt ſtatim moribunda in terram procideret, obiretque extemplo nullum verbum prolocuta. Videant, quibus in fabulis ſunt, quæ de vita hanc noſtram ſecuturâ Deus reuelauit, quàm illuſtri exemplo refutentur, agnoſcantque ipſius Dei vocem, & diuinatricem animæ diuinitus motæ vim, qua virgo eximiæ pietatis fata ſua præuidit, præſenſit, atque prædixit. In eo tamen non vulgariter felix, quod etſi inſolito, minime tamen acerbo mortis genere, vnico momento dolores angoresque morientium ſuperauit, ſuiq; voti, quod ſemper in animo habebat, eo tamen temporis articulo compos facta eſt, cum ſe ad ludos atque recreationem pararet.

Hæc cum eſſent lecta, nec ſine admiratione ſingularis caſus audita, ſtatim ex Muſeo ad Theologum quendam mittebantur; cui præ manibus erat diſputatio de Diuinatione; in qua totius antiquitatis ethnicæ & Chriſtianæ ſententias examinare. conducere exempli raritate notabilia, partiri quæſtiones, finire limites, coërcere euagationes deſtinauerat. Quidam autem ex confeſſoribus, ſubito impetu

petu effuſa veluti funebri laudatione memoriam virginis in hunc fere modum honeſtabat.

BEATA ANIMA
INTER MORTALES ARTVS
NIL MORTALE SPIRANS,
COELI IN TERRIS CONSCIA,
DIVINATRIX SINE SVPERSTITIONE,
FATILOQVA SINE FVRORE,
MEDITATRIX FINIS SINE PLATONE,
ANTE OBITVM BEATA CONTRA SOLONEM.
QVÆ TE VIS RAPIT BLANDA,
FORTIS, SANCTA,
E CADVCIS AD ÆTERNA,
E PEREGRINIS AD COGNATA,
VIRGINEM TERRIS,
SPONSAM CÆLO?
QVO TIBI CVRA TVORVM ABSCESSIT
QVOS TAM CVPIDE DESERIS?
NON DESERVNTVR, QVOS SEQVERIS:
NON DESERVNTVR, QVOS ANTECEDIS:
SEQVERIS BEATA BEATOS,
ANTECEDIS VICTRIX TRIVMPHATVROS:
INIS VIAM STRENVE,
PRÆIS VIAM, MONSTRAS VIAM,
COMITER, BENIGNE, AMICE.
ERVNT TECVM, VIVENT TECVM,
SI NON SPERNENT MONITA,
QVÆ CECINISTI PIA SOROR,
VATES IMMORTALITATIS,
CASTA DEI NVNTIA,

BEATA ANIMA,
QVÆ TE VIS SVBITA,
ATROX, HORRIDA
EXPELLIT PVLCRO
CORPORIS DOMICILIO?
NON EST VIS, QVÆ ME CONTINGAT,
NON EST VIS, QVÆ ME COMPELLAT,
AVT EXPELLAT, AVT PROFLIGET,
EVOLARE CVPIENTI,
IMO IAM IAM EVOLANTI,
VEL RVINA OSTIVM EST.

BEATA ANIMA.
AMATRIX PACIS ET QVIETIS,
NEMINI MOLESTA AVT INFESTA,
QVIS TE FVROR EQVI FEROCIS,
QVÆ PLAGA
QVOD SÆVVM VVLNVS
DOMI TVÆ INQVIETAT?
QVIES MIHI PARTA ERAT,
PACEM POSSIDEBAM LÆTA,
PACEM NVNQVAM FINIENDAM,
QVIETEM NON INQVIETANDAM,
NIL NISI DOMICILIVM MVTANTI
NON INTERFVIT QVA OPE MVTARETVR,
DVM MODO CITO ET STRENVE MVTARETVR,
MORBI TELO AVT ANIMALIS CALCE
CORRVAT, QVOD RVITVRVM EST,
NIL ATTINET AD PACEM,
NIL ATTINET AD QVIETEM,
QVÆ RVERE NEQVIT.

Digitized by Google

BEATA ANIMA.
QVÆ DEVM AMASTI SEMPER,
QVAM DEVS SEMPER AMAVIT,
QVOD TE FATVM,
QVÆ FORTVNA
IMPLACIDO EXITV
FVNGI VOLVIT?
FATVM MIHI ET FORTVNA
NON EST, NISI DEI VOLVNTAS,
DEI SEMPER PLACIDI,
SEMPER MIHI PROPITII.
AB HOC NIHIL IMPLACIDVM
VEL SENSI, VEL TIMVI.
BENE NON MINVS
EXIT VINCVLIS,
QVI RVPTIS QVAM QVI
SOLVTIS EXIT.
FATVM OPTABILE,
FORTVNA SECVNDA EST,
EVOCANTI IMPERATORI SVO,
CITRA DVBITATIONEM DE IMPERII
ORDINE ET MODO,
QVIETO OBSEQVIO PARVISSE.

BEATA ANIMA.
CORPORE MORTALI LIBERA,
CORPORI IMMORTALI IVGANDA,
VALE ET SALVE, VT VOLVISTI.
NOMEN TVVM, MEMORIA VIRTVTVM,
SPLENDORE GENERIS,
HONORE NECESSITVDINVM
OMNI ÆVO CELEBRABITVR.

PROPRIA TAMEN CLARITVDINE
PRÆFVLGEBIT
VIRGO WITGENSTENIA,
FVNERIS SVI PRÆSAGIO,
BEATITVDINIS PRÆGVSTV,
VTRIVSQ. PRÆCONIO EXEMPLOQVE
VENERANDA.
ITERVM VALE, ITERVM SALVE,
INTER HEROIDAS
ILLVSTRISSIMA,
INTER HOMINES DIVINA,
INTER FELICES BEATA.

De hoc epitaphio, non eodem modo ſentiebant confeſſores Muſei. Erat, qui hoc genus ſcripturæ, quaſi ad veterum inſcriptionum exemplar effictum, „ prorſus damnaret. Ignauorum id in- „ uentum eſſe, aiebat: qui cum pangere „ carmen deſperarent, genus carminis „ commentitium, veluti partum aliun- „ de mutuatum ſupponerent. Hinc il- „ lam luxuriem, quam genius & lex poë- „ matis coërcere poterat, prono alueo „ ferri, neque adeo finem verborum, „ nec modum eſſe. Veterum quoque „ imitationem iactantius quàm verius „ præſcribi. Si vaſtum illud inſcriptio- „ num corpus, quod Smetio, Scaligero, „ Grutero tantum debet, & paulo poſt

Remeſio

Reineſio amplificatori & interpreti "
debebit, excutiatur; nullum talis li- "
centiæ exemplum repertum iri. Mode- "
ſtius ibi rem geri; ſignari rerum me- "
moriam; adiici nonnunquam ſenten- "
tias negotiis vltro inſitas aut familia- "
res; emicare in loco ſapientiæ lumina: "
nunquam animaduerti illam acumi- "
num, veluti ex ſcholis declamatorum "
ſententioſe ineptientium, prodigen- "
tiam. Imitationis eruditæ decus non "
concludi captu vulgi. ingenio ſingula- "
ri & iudicio, cuius vel comes eſt vel pro- "
les moderatio & temperata decori fini- "
bus venuſtas, peropus eſſe. Quo lon- "
gius ab exemplo & licentius diſceda- "
tur, eo ad monſtroſas formas accedi "
propius. Atque adeo iam hac euagan- "
di importunitate factum eſſe, vt pane- "
gyricos, ſi diis placet, aut neſcio quod "
mixtum ex hiſtoria & laudatione "
chaos, in hunc habitum adornare, mo- "
menta & apices negotiorum talibus "
metiri modulis nonnulli artem fece- "
rint. Callide illos quidem, quod ſani "
coloris oratione aut facundia nun- "
quam exprimere queant, tam inopi- "

nabili

„ nabili ſermonis habitu induiſſe; vt ſi-
„ cut nonnullis veſtium generibus cor-
„ poris vitia artificioſe diſſimulantur, ita
„ ſub nouitatis improuiſæ latua ſcriptio-
„ ni inducta, ſcriptoris infantia conuela-
retur. Sicuti non fruſtra hæc dici, neque
cacozeliam vanitatis manifeſtam ferri
inter eruditos poſſe, in aperto erat: ita
non defuit, qui regi oportere decoris
doctrinæ & modeſtiæ artibus, non tolli,
hoc imitandarum inſcriptionum ſtu-
„ dium, contendebat. Mouet me, in-
„ quiebat, magnorum virorum auctori-
„ tas: mouet non leuis nec vna ratio. Et
„ ſepulcrorum quidem lapidibus, aut ta-
„ bulis mortuorum elogia complecten-
„ tibus, cur denegare aliquis hoc genus
„ memoriæ velit, non intelligo. præſer-
„ tim in caſibus & funeribus noſtri ſæcu-
„ li. nam antiquis, poſt tot ſæcula hoc
„ ritu parentare, vel ad excitationem in-
„ genii, vel ad condimenta maioris ope-
„ ris ac diuerticula, quæ nemo moroſe
„ abnuat, pertinuerit. Abſit modo af-
„ fectatio frigida ac puerilis, quæ viro-
„ rum doctorum perſonas nunquam de-
„ cer. Sane niſi genius inſit, cuicunque
demum

demum argumento aptatis eiuſmodi "
inſcriptionibus, non gratiam modo, "
ſed omnem æſtimationem perdunt. "
Tantum abeſt, vt credam, bonæ inſcri- "
ptionis auctorem eſſe poſſe, qui poëti- "
cæ peritiam deſperat. Quo occultior, "
minuſque deſcripta legibus eſt hæc ra- "
tio, eo magis ingenium & indolem ſuo "
iure decoram referre debet: neque nu- "
meroſa non eſt, licet carminum vincu- "
lis exemta. grauitatis intimæ ſine arte "
pondera, arti æmula; ſimplicitas cultu "
validior, forma ſperni indigna, ſpiri- "
tus expediti vigor, vel trahunt, vel te- "
nent animum. Ipſe locus, quem inter "
Poëtæ & Oratoris confinia occupat, "
medius, & aliquid de vtroque mutuata "
affinitas, non cuiusuis eſſe hominis id "
opus oſtendunt. Denique, quem ſcio "
non infeliciter poëtari, aut dicendi pe "
ritum eſſe, cur ſuſpectum de aſtu fa- "
ciam, ſi bonam inſcriptionem pangit? "
neque ab eorum cauſſa ſegregem, qui "
aliunde non immeritam in ſe ſuſpicio- "
nem concitarunt? niſi quod tibi aſtu- "
tiam audeo exprobare, ſed innoxiam "
(ad eum ſermo vertebatur, qui modo "

„ miraculum virginis extemporali epita-
„ phio celebrauerat) quando nunc pæ-
„ ne humi repere, nunc aſſurgere ſplen-
„ didius; modo Hildeberti canoram pie-
„ tatem, modo Hieronymi grandem ſpi-
„ ritum, æmulari; iam tempora, iam ge-
„ nios miſcere; nec agnoſci denique
„ prorſus, nec ignorari penitus velle videbare. Tu vero, reſpondebat ille, longe melius de fortuita mea garrulitate ſentis, quàm ego: qui nec ex tempore, vix à cura, commendari mea poſſe ſcio; & nihil aliud à vobis, quàm veniam colloquiis familiaribus familiarem ſperare, in animum induxi. Modeſtus autem in lucro deputabat, per occaſionem literarum in conſeſſu prolatarum, ea audiuiſſe, quibus doctiorem ſe fieri perſentiſceret. Accedebat ſecreta & familiaris diſciplina eius, cui ſe Modeſtus applicuerat. is diuerſos ætatum genios in Veterum Inſcriptionibus, is de Laurentii Pignorii, Jacobi Saliani, Emanuelis Theſauri, Octauii Ferrarii Inſcriptionibus exquiſita iudicia, non modeſtia minore quàm eruditione promebat.

Et quandoquidem Modeſto ſaluber-

rima

Digitized by Google

rima amatiſſimi loci otia relinquenda erant, non exigui pretii duxit, quod impetrauerat hoſpitale donum. Deſcribenda enim non vnius è Muſeo opuſcula, ſuo forte tempore, ſed non ſtatim exitura in publicum, acceperat. Quorum indicem amico in hunc modum conſignauit. Ex iis, quæ ad rempublicam pertinent iſta: REGINA ABDICANS. Continebat ille liber, primo varias variorum, ipſiuſque Reginæ, de negotio inopinabili Epiſtolas: deinde cenſuram curioſorum & temerariorum iudiciorum; cauſarumque vnde proceſſerunt: denique apologiam & deſcriptionem animi extra regnum regii. LEOPOLDVS CÆSAR. Quo volumine ante omnia deſignabantur, rerum animorumque per Interregnum habitus; variaque domi foriſque conſilia, ſpes, metuſque: ſubinde Electorum expedita ex impeditis grauitas, conſtantia ſollertia, par tempori, hominibus, negotiis, merita laude colebatur: hinc ad Electi Imperatoris virtutum proceſſu facto, Domus iam diu Auguſtæ à Rodulpho ad hoc temporis, neceſſitudo cum Republica demonſtrabatur: ſeque-

batur votum Imperatoris ; & ad extremum Acclamatio ciuis Germani. MINISTER REGIVS. ſub exemplo ...... ita deſcriptus, vt magna & ſingularia viri conſilia & opera, vulgo incognita, eadem opera referantur. MEMORIÆ AVLICÆ. Duplici ſcriptura ; Res veras, ſub inuolucro Poëticorum nominum, tum ad iocos & ludicra, tum ad ſeria ſpectantes; & priuato ſchemate, reipublicæ immixtas, complexæ. GERMANIA CONCORS. vbi de impedimentis concordiæ indomitis, tum ſuperabilibus ; de cauſſis male cohærentis concordiæ & diſcordiæ erumpentis; de remediis, quæ optari, quæ ſperari, quæ nec ſperari poſſunt, agitur: ex annalibus patriis, & ſæculorum ſerie. Ad literas pertinebant iſta : PANEGYRISTES. vbi de vſu & abuſu panegyticorum agebatur: genus orationis epidicticæ iuxta diuerſos ſingulorum ſæculorum genios ſignabatur: Germanorum natio aduerſus conuitiatorem, qui in Octauii Ferrarii epiſtolis citra diſcrimen pronuntiauit, vindicabatur, &, vel vnum Freinshemii Panegyricum omnes exterorum conatus longo poſt ſe interuallo reliquiſſe

quiſſe, oſtendebatur. DECLAMATOR ACADEMICVS; ſiue de priſca declamandi conſuetudine in Academiis inſtaurata; tum de more argumenta in perſonas ſpargendi, quo maximi viri adoleſcentum ætatem excitarunt, & deſiderio indulſerunt. qua occaſione etiam reſpondetur nonnemini, qui ſtoico ſupercilio & cynica verborum intemperie, rem ſibi quondam ſtrenue factitatam, in aliis obtrectauerat. MYSTAGOGVS. ſiue Dux ad ſecreta naturæ, vel eruenda, vel explicanda: qua rerum hominumque communicatione, quibus auxiliis, ſubſidiis, artibus coniuncta mutuaq; ope, aliquid noui magnique operis, poſt hactenus elaborata ſperari poſſit. Explet nobiliſſimam partem deſcriptio *Societatis Regiæ* in Britannia, quæ naturæ indagatores habet ingenio, experientia, induſtria ſummos, & ad ſumma ipſo auſpicii Regii omine animatos. DVELLVM LITERARIVM. in cauſſa publica, priuatis ſtudiis vacare debet, non permittendum quibuſuis. idonei non deligendi modo, ſed inſtruendi. exempla & errores. cæci & temerarii certaminis, quod domo inſtrui

poſtmodum apparauit, tria ad Fratrem monita, corporis animæque ſalutem ſpectantia) ceterum ſe optare, vt in cæleſtis illius vitæ, quam vnicè deſideraret, conſortio quamprimum coniungerentur. Mæſtus ad hæc frater, turbatuſque inopinatis cariſſimæ Sororis ſermonibus, reuocare eam tentabat ab eiuſmodi cogitationibus, bona lætoque animo eſſe iubens, conquiſitis qua poterat, ad perſuadendum argumentis. Verum illa in ſententia perſtitit, nihil tamen mutato cultu, aut neglecta comitate, reliquæque vitæ more. Vxori tamen fratris, ſororibuſq; ſuis & familiaribus fere omnibus, ſingillatim valedicens omnibus confirmauit, ſe haud diu ſuperfuturam, ideo illos illaſue Deo commendare, tum veniam orare, ſi quid feciſſet, quo offendi aliquis potuiſſet. Aderant per eos dies Socer Comitis & Socrus, aliiq; è neceſſariis, cum quibus humaniſſime conuerſabatur virgo, nihil palam dicens faciensue, quod ad illam mortis meditationem pertineret: obſeruantibus tamen paulo accuratius, plus ſolito cogitabunda videbatur, & tacita. Quintus decimus dies erat poſt primum illud cum Fratre de morte ſua colloquium, abibantque mane, quos diximus, ne-

ceſſarii

ceſſarii Comitis, cum virgo ad ſalutandos illos mane ſurgens, oblata ſibi per quietem dixit, quibus in ea quam de obitu ſuo hactenus habuiſſet opinione, mirifice confirmaretur. Viſam enim ſibi in ſomnis flagrare arcem quandam, maternæ olim habitationi deſtinatam, neque reſtingui à ſe, quamuis laboraret, incendium potuiſſe; inter illam vero conſternationem atq; moleſtiam, ſubito ſe in egregium quoddam templum eſſe delatam, eoque affectam gaudio, vt prioris metus prorſus fuerit oblita. Suggerebant amici aliam interpretationem, mutationemque conditionis, cœlibis nempe vitæ, portendi, aiebant; ſed eludere hæc illa, ſuæque tenax ſententiæ ſcire ſe dixit, quid ſibi ſignificaretur. Poſtquam inter hæc diſceſſere hoſpites, eaq; nocte niuibus, quæ hyeme præterita rariſſimæ fuerunt, contecta eſſet humus, Comes, vt tempus falleret, an vt Sororem à triſti illa meditatione abſtraheret, traha vehi voluit. ad quod delectamenti genus cum & ipſa inuitata deſcenderet, ſtaretque in impluuio iuxta fratrem, vxorem, alioſq; è ſuis, dum ſedem quiſque circumſpicit aut capit; ecce equus traham vecturus, neque malus neque à quoquam incitatus, ſubito

 erectis

erectis calcibus ita adſtantem à latere virginem in ceruice percuſsit, vt ſtatim moribunda in terram procideret, obiretque extemplo nullum verbum prolocuta. Videant, quibus in fabulis ſunt, quæ de vita hanc noſtram ſecuturâ Deus reuelauit, quàm illuſtri exemplo refutentur, agnoſcantque ipſius Dei vocem, & diuinatricem animæ diuinitus motæ vim, qua virgo eximiæ pietatis fata ſua præuidit, præſenſit, atque prædixit. In eo tamen non vulgariter felix, quod etſi inſolito, minime tamen acerbo mortis genere, vnico momento dolores angoresque morientium ſuperauit, ſuiq; voti, quod ſemper in animo habebat, eo tamen temporis articulo compos facta eſt, cum ſe ad ludos atque recreationem pararet.

Hæc cum eſſent lecta, nec ſine admiratione ſingularis caſus audita, ſtatim ex Muſeo ad Theologum quendam mittebantur: cui præ manibus erat diſputatio de Diuinatione; in qua totius antiquitatis ethnicæ & Chriſtianæ ſententias examinare, conducere exempli raritate notabilia, partiri quæſtiones, finire limites, coërcere euagationes deſtinauerat. Quidam autem ex confeſſoribus, ſubito impetu

petu effuſa veluti funebri laudatione memoriam virginis in hunc fere modum honeſtabat.

BEATA ANIMA
INTER MORTALES ARTVS
NIL MORTALE SPIRANS,
COELI IN TERRIS CONSCIA,
DIVINATRIX SINE SVPERSTITIONE,
FATILOQVA SINE FVRORE,
MEDITATRIX FINIS SINE PLATONE,
ANTE OBITVM BEATA CONTRA SOLONEM,
QVÆ TE VIS RAPIT BLANDA,
FORTIS, SANCTA,
E CADVCIS AD ÆTERNA,
E PEREGRINIS AD COGNATA,
VIRGINEM TERRIS,
SPONSAM CÆLO?
QVO TIBI CVRA TVORVM ABSCESSIT
QVOS TAM CVPIDE DESERIS?
NON DESERVNTVR, QVOS SEQVERIS:
NON DESERVNTVR, QVOS ANTECEDIS:
SEQVERIS BEATA BEATOS,
ANTECEDIS VICTRIX TRIVMPHATVROS:
INIS VIAM STRENVE,
PRÆIS VIAM, MONSTRAS VIAM,
COMITER, BENIGNE, AMICE.
ERVNT TECVM, VIVENT TECVM,
SI NON SPERNENT MONITA,
QVÆ CECINISTI PIA SOROR,
VATES IMMORTALITATIS,
CASTA DEI NVNTIA,

BEATA ANIMA,
QVÆ TE VIS SVBITA,
ATROX, HORRIDA
EXPELLIT PVLCRO
CORPORIS DOMICILIO?
NON EST VIS, QVÆ ME CONTINGAT,
NON EST VIS, QVÆ ME COMPELLAT,
AVT EXPELLAT, AVT PROFLIGET,
EVOLARE CVPIENTI,
IMO IAM IAM EVOLANTI,
VEL RVINA OSTIVM EST.

BEATA ANIMA.
AMATRIX PACIS ET QVIETIS,
NEMINI MOLESTA AVT INFESTA,
QVIS TE FVROR EQVI FEROCIS,
QVÆ PLAGA
QVOD SÆVVM VVLNVS
DOMI TVÆ INQVIETAT?
QVIES MIHI PARTA ERAT,
PACEM POSSIDEBAM LÆTA,
PACEM NVNQVAM FINIENDAM,
QVIETEM NON INQVIETANDAM,
NIL NISI DOMICILIVM MVTANTI
NON INTERFVIT QVA OPE MVTARETVR,
DVM MODO CITO ET STRENVE MVTARETVR,
MORBI TELO AVT ANIMALIS CALCE
CORRVAT, QVOD RVITVRVM EST,
NIL ATTINET AD PACEM,
NIL ATTINET AD QVIETEM,
QVÆ RVERE NEQVIT.

BEATA ANIMA.
QVÆ DEVM AMASTI SEMPER,
QVAM DEVS SEMPER AMAVIT,
QVOD TE FATVM,
QVÆ FORTVNA
IMPLACIDO EXITV
FVNGI VOLVIT?
FATVM MIHI ET FORTVNA
NON EST, NISI DEI VOLVNTAS,
DEI SEMPER PLACIDI,
SEMPER MIHI PROPITII.
AB HOC NIHIL IMPLACIDVM
VEL SENSI, VEL TIMVI.
BENE NON MINVS
EXIT VINCVLIS,
QVI RVPTIS QVAM QVI
SOLVTIS EXIT.
FATVM OPTABILE,
FORTVNA SECVNDA EST,
EVOCANTI IMPERATORI SVO,
CITRA DVBITATIONEM DE IMPERII
ORDINE ET MODO,
QVIETO OBSEQVIO PARVISSE.

BEATA ANIMA.
CORPORE MORTALI LIBERA,
CORPORI IMMORTALI IVGANDA,
VALE ET SALVE, VT VOLVISTI.
NOMEN TVVM, MEMORIA VIRTVTVM,
SPLENDORE GENERIS,
HONORE NECESSITVDINVM
OMNI ÆVO CELEBRABITVR.

PROPRIA TAMEN CLARITVDINE
PRÆFVLGEBIT
VIRGO WITGENSTENIA,
FVNERIS SVI PRÆSAGIO,
BEATITVDINIS PRÆGVSTV,
VTRIVSQ. PRÆCONIO EXEMPLOQVE
VENERANDA.
ITERVM VALE, ITERVM SALVE,
INTER HEROIDAS
ILLVSTRISSIMA,
INTER HOMINES DIVINA,
INTER FELICES BEATA.

De hoc epitaphio, non eodem modo ſentiebant confeſſores Muſei. Erat, qui hoc genus ſcripturæ, quaſi ad veterum inſcriptionum exemplar effictum, „ prorſus damnaret. Ignauorum id in„ ventum eſſe, aiebat: qui cum pangere „ carmen deſperarent, genus carminis „ commentitium, veluti partum aliun„ de mutuatum ſupponerent. Hinc il„ lam luxuriem, quam genius & lex poë„ matis coërcere poterat, prono alueo „ ferri, neque adeo finem verborum, „ nec modum eſſe. Veterum quoque „ imitationem iactantius quàm verius „ præſcribi. Si vaſtum illud inſcriptio„ num corpus, quod Smetio, Scaligero, „ Grutero tantum debet, & paulo poſt

Remeſio

Reineſio amplificatori & interpreti "
debebit, excutiatur; nullum talis li- "
centiæ exemplum repertum iri. Mode- "
ſtius ibi rem geri; ſignari rerum me- "
moriam; adiici nonnunquam ſenten- "
tias negotiis vltro inſitas aut familia- "
res; emicare in loco ſapientiæ lumina: "
nunquam animaduerti illam acumi- "
num, veluti ex ſcholis declamatorum "
ſententioſe ineptientium, prodigen- "
tiam. Imitationis eruditæ decus non "
concludi captu vulgi. ingenio ſingula- "
ri & iudicio, cuius vel comes eſt vel pro- "
les moderatio & temperata decori fini- "
bus venuſtas, peropus eſſe. Quo lon- "
gius ab exemplo & licentius diſceda- "
tur, eo ad monſtroſas formas accedi "
propius. Atque adeo iam hac euagan- "
di importunitate factum eſſe, vt pane- "
gyricos, ſi diis placet, aut neſcio quod "
mixtum ex hiſtoria & laudatione "
chaos, in hunc habitum adornare, mo- "
menta & apices negotiorum talibus "
metiri modulis nonnulli artem fece- "
rint. Callide illos quidem, quod ſani "
coloris oratione aut facundia nun- "
quam exprimere queant, tam inopi- "
nabili

„ nabili ſermonis habitu induiſſe; vt ſi-
„ cut nonnullis veſtium generibus cor-
„ poris vitia artificioſe diſſimulantur, ita
„ ſub nouitatis improuiſæ latua ſcriptio-
„ ni inducta, ſcriptoris infantia conuela-
retur. Sicuti non fruſtra hæc dici, neque
cacozeliam vanitatis manifeſtam ferri
inter eruditos poſſe, in aperto erat: ita
non defuit, qui regi oportere decoris
doctrinæ & modeſtiæ artibus, non tolli,
hoc imitandarum inſcriptionum ſtu-
„ dium, contendebat. Mouet me, in-
„ quiebat, magnorum virorum auctori-
„ tas: mouet non leuis nec vna ratio. Et
„ ſepulcrorum quidem lapidibus, aut ta-
„ bulis mortuorum elogia complecten-
„ tibus, cur denegare aliquis hoc genus
„ memoriæ velit, non intelligo. præſer-
„ tim in caſibus & funeribus noſtri ſæcu-
„ li. nam antiquis, poſt tot ſæcula hoc
„ ritu parentare, vel ad excitationem in-
„ genii, vel ad condimenta maioris ope-
„ ris ac diuerticula, quæ nemo moroſe
„ abnuat, pertinuerit. Abſit modo af-
„ fectatio frigida ac puerilis, quæ viro-
„ rum doctorum perſonas nunquam de-
„ cet. Sane niſi genius inſit, cuicunque
demum

demum argumento aptatis eiuſmodi "
inſcriptionibus, non gratiam modo, "
ſed omnem æſtimationem perdunt. "
Tantum abeſt, vt credam, bonæ inſcri- "
ptionis auctorem eſſe poſſe, qui poëti- "
cæ peritiam deſperat. Quo occultior, "
minuſque deſcripta legibus eſt hæc ra- "
tio, eo magis ingenium & indolem ſuo "
iure decoram referre debet: neque nu- "
meroſa non eſt, licet carminum vincu- "
lis exemta. grauitatis intimæ ſine arte "
pondera, arti æmula; ſimplicitas cultu "
validior, forma ſperni indigna, ſpiri- "
tus expediti vigor, vel trahunt, velte- "
nent animum. Ipſe locus, quem inter "
Poëtæ & Oratoris confinia occupat, "
medius, & aliquid de vtroque mutuata "
affinitas, non cuiusuis eſſe hominis id "
opus oſtendunt. Denique, quem ſcio "
non infeliciter poëtari, aut dicendi pe "
ritum eſſe, cur ſuſpectum de aſtu fa- "
ciam, ſi bonam inſcriptionem pangit? "
neque ab eorum cauſſa ſegregem, qui "
aliunde non immeritam in ſe ſuſpicio- "
nem concitarunt? niſi quod tibi aſtu- "
tiam audeo exprobare, ſed innoxiam "
(ad eum ſermo vertebatur, qui modo "

„ miraculum virginis extemporali epita-
„ phio celebrauerat) quando nunc pæ-
„ ne humi repere, nunc aſſurgere ſplen-
„ didius; modo Hildeberti canoram pie-
„ tatem, modo Hieronymi grandem ſpi-
„ ritum, æmulari; iam tempora, iam ge-
„ nios miſcere; nec agnoſci denique
„ prorſus, nec ignorari penitus velle videbare. Tu vero, reſpondebat ille, longe melius de fortuita mea garrulitate ſentis, quàm ego: qui nec ex tempore, vix à cura, commendari mea poſſe ſcio; & nihil aliud à vobis, quàm veniam colloquiis familiaribus familiarem ſperare, in animum induxi. Modeſtus autem in lucro deputabat, per occaſionem literarum in conſeſſu prolatarum, ea audiuiſſe, quibus doctiorem ſe fieri perſentiſceret. Accedebat ſecreta & familiaris diſciplina eius, cui ſe Modeſtus applicuerat. is diuerſos ætatum genios in Veterum Inſcriptionibus, is de Laurentii Pignorii, Jacobi Saliani, Emanuelis Theſauri, Octauii Ferrarii Inſcriptionibus exquiſita iudicia, non modeſtia minore quàm eruditione promebat.

Et quandoquidem Modeſto ſaluberrima

rima amatiſſimi loci otia relinquenda erant, non exigui pretii duxit, quod impetrauerat hoſpitale donum. Deſcribenda enim non vnius è Muſeo opuſcula, ſuo forte tempore, ſed non ſtatim exitura in publicum, acceperat. Quorum indicem amico in hunc modum conſignauit. Ex iis, quæ ad rempublicam pertinent iſta: REGINA ABDICANS. Continebat ille liber, primo varias variorum, ipſiuſque Reginæ, de negotio inopinabili Epiſtolas: deinde cenſuram curioſorum & temerariorum iudiciorum; cauſarumque vnde proceſſerunt: denique apologiam & deſcriptionem animi extra regnum regii. LEOPOLDVS CÆSAR. Quo volumine ante omnia deſignabantur, rerum animorumque per Interregnum habitus; variaque domi foriſque conſilia, ſpes, metuſque: ſubinde Electorum expedita ex impeditis grauitas, conſtantia ſollertia, par tempori, hominibus, negotiis, merita laude colebatur: hinc ad Electi Imperatoris virtutum proceſſu facto, Domus iam diu Auguſtæ à Rodulpho ad hoc temporis, neceſſitudo cum Republica demonſtrabatur: ſeque-

batur votum Imperatoris ; & ad extremum Acclamatio ciuis Germani. MINISTER REGIVS. ſub exemplo ...... ita deſcriptus, vt magna & ſingularia viri conſilia & opera, vulgo incognita, eadem opera referantur. MEMORIÆ AVLICÆ. Duplici ſcriptura ; Res veras, ſub inuolucro Poëticorum nominum, tum ad iocos & ludicra, tum ad ſeria ſpectantes; & priuato ſchemate, reipublicæ immixtas, complexæ. GERMANIA CONCORS. vbi de impedimentis concordiæ indomitis, tum ſuperabilibus ; de cauſſis male cohærentis concordiæ & diſcordiæ erumpentis; de remediis, quæ optari, quæ ſperari, quæ nec ſperari poſſunt, agitur: ex annalibus patriis, & ſæculorum ſerie. Ad literas pertinebant iſta : PANEGYRISTES. vbi de vſu & abuſu panegyticorum agebatur: genus orationis epidicticæ iuxta diuerſos ſingulorum ſæculorum genios ſignabatur: Germanorum natio aduerſus conuitiatorem, qui in Octauii Ferrarii epiſtolis citra diſcrimen pronuntiauit, vindicabatur, &, vel vnum Freinshemii Panegyricum omnes exterorum conatus longo poſt ſe interuallo reliquiſſe

quiſſe

quiſſe, oſtendebatur. DECLAMATOR ACADEMICVS; ſiue de priſca declamandi conſuetudine in Academiis inſtaurata; tum de more argumenta in perſonas ſpargendi, quo maximi viri adoleſcentum ætatem excitarunt, & deſiderio indulſerunt. qua occaſione etiam reſpondetur nonnemini, qui ſtoico ſupercilio & cynica verborum intemperie, rem ſibi quondam ſtrenue factitatam, in aliis obtrectauerat. MYSTAGOGVS. ſiue Dux ad ſecreta naturæ, vel eruenda, vel explicanda: qua rerum hominumque communicatione, quibus auxiliis, ſubſidiis, artibus coniuncta mutuaq; ope, aliquid noui magnique operis, poſt hactenus elaborata ſperari poſſit. Explet nobiliſſimam partem deſcriptio *Societatis Regiæ* in Britannia, quæ naturæ indagatores habet ingenio, experientia, induſtria ſummos, & ad ſumma ipſo auſpicii Regii omine animatos. DVELLVM LITERARIVM: in cauſſa publica, priuatis ſtudiis vacare debet, non permittendum quibuſuis. idonei non deligendi modo, ſed inſtruendi. exempla & errores. cæci & temerarii certaminis, quod domo inſtrui

poterat & debebat. Mandata ſeria, & ad rei momentum, publice faciendum; tum ſuaſoriæ, fortuitæ & obliquæ, ad frontem ſcenæ ſuſtinendam, & mimum ornandum. Ch. & Bl. pugnæ: vtriuſque in iis habitus animi, artes, profectus defectuſque. iudicium de ſumma. Erant & plura huius generis, quæ Modeſti ſarcinis iucundo munere accedebant: cui hac vice de Muſei notitia gratulari, & proſperum ad penates reditum precari fas eſt.

Te autem, Amicorum iucundiſſime, vt ab initio cœpi, magnopere rogatum velim, vt Modeſti epiſtolas, quas ex promiſſo ad Muſeum deinde miſſitabat, in publicum edere ne graueris. Quod ſi mauis *Liberium* ordiri, quem ſuo tempore *Honoratus* excipiet, perinde de me, deque aliis bene mereberis, viceſque officiorum, quæ à gratis hominibus expectari poſſunt, experieris.

FINIS.

Scr. M. DC. LXIII.

99 95 1449

Google